

ROMAN HRADECKÝ

Suchá ratolesť

Sú dni, s ktorými sú spojené udalosti, ktoré dodnes rozdeľujú slovenskú spoločnosť. Takým je aj 14. marec 1939, dátum vzniku Slovenského štátu. V súvislosti s ním časť historikov, ba dokonca aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, hovoria: „...Nastal, či nastáva čas, aby sme odložili bokom apriórne áno-áno, nie-nie. Sú dva dátumy v našich novodobých dejinách, ktoré akoby sa nevedeli „zmierniť“: 14. marec a 29. august. Bol by však 29. august nebyť 14. marca ?...“

Už samotná táto logika je absurdná, akoby sa tieto dva dni dali porovnávať? 14. marec 1939 nebol vrcholom celonárodného hnutia, ale najmä výsledkom Hitlerovej politiky. Už samotný spôsob utvorenia štátu určuje jeho postavenie, charakter, mieru samostatnosti a jeho miesto v medzinárodnom dianí. Nesmieme zabúdať, že slovenská ľudácka politická reprezentácia uverila v Hitlerovo víťazstvo vo vojne a tomu, čo si predstavovala pod Novou Európou, sa snažila prispôbiť štát. Nie ako dočasný ústupok, ale natrvalo, definitívne a bez alternatív. Aj preto sa aktívne zúčastnila na vojne, prepadnutí Poľska i Sovietskeho zväzu, povolala nemecké vojská na potlačenie povstania, deportovala desaťtisíce spoluobčanov zo Slovenska len preto, že boli inej rasy. Nadväzovať na tieto tradície nie je perspektívou, ale cestou do pekla. 14. marec je slepou uličkou, suchou ratolesťou.

29. august 1944 bol výsledkom široko spektrálneho antifašistického hnutia. V povstaní sa zišli konzervatívni čechoslováci i slovenskí nacionalisti, stúpenci parlamentnej demokracie i sovietskej moci, katolíci, evanjelici, židia i ateisti. Povstalecká pluralita bola odrazom spoznania totálneho charakteru vojny, vojny o prežitie európskej civilizácie. Bolo to povstanie nie proti štátu, ale proti jeho obsahu a charakteru. Slovenské národné povstanie bolo výrazom nesúhlasu so smerovaním štátu a jeho vazalskou politikou. Výsledkom povstania bola nová definícia česko-slovenskej štátnosti v podobe známej formuly: rovný s rovným. Novodefinovaná slovenská štátnosť sa uplatňovala na povstaleckom území počas dvoch mesiacov, mala svojich predstaviteľov, svoje orgány. Životnosť povstaleckej štátnej koncepcie je obdivuhodná. Povstanie zaštitilo aj boj za demokratizáciu spoločnosti v 60-tych rokoch a požiadavky federácie. Práve povstalecká tradícia dávala týmto snahám nielen presvedčivosť, ale aj emocionálny náboj, istý pátos národného boja. Národného smerovania, ktoré vyústilo do prechodu od federácie k samostatnému štátu 1. januára 1993.

Najmä preto je na 29. auguste 1944, na Slovenskom národnom povstaní, na protifašistickej tradícii, postavená moderná slovenská štátnosť. Hodnoty boja za mier, demokraciu a slobodu sú hodnotami, ktoré sú v základoch modernej Európy i nášho štátu. Tieto hodnoty nie sú dočasné, ale majú trvalý charakter. Sú živnou pôdou, z ktorej vyrastá naša súčasnosť i budúcnosť.

Spájanie 14. marca s 29. augustom nie je snahou pristupovať k obdobiu vojnového štátu objektívne a s nadhľadom, ale je to spôsob pre rôzne extrémistické hnutia a strany či pohrobkov fašizmu oživovať fašistické a nacistické tradície, falšovať históriu, zlahčovať fašistické zločiny. A to nemôžeme dovoliť.

Rezort školstva pripravuje dohodu so SZPB

Stretnutie delegácie SZPB s ministrom školstva Dušanom Čaplovičom.

Foto: red

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVŠ) pripraví návrh dohody o spolupráci so SZPB. Dohodol sa na tom predseda zväzu Pavol Sečkář na stretnutí s ministrom školstva Dušanom Čaplovičom (Smer-SD).

Rokovanie prebehlo 12. marca a okrem predsedu SZPB a šéfa rezortu školstva sa ho zúčastnil podpredseda SZPB Ladislav Jača a tajomník ÚR SZPB Roman Hradecký. „Uzatvorenie dohody medzi MŠVVŠ a SZPB je rozvinutím koncepcie vlády SR v boji proti extrémizmu na rok 2011–2014, ktorá

nadväzuje na koncepciu boja proti extrémizmu prijatú na obdobie rokov 2006–2010 a schválenú uznesením vlády SR číslo 368 z 3. mája 2006,“ povedal Hradecký. „Chceme sa zamerať nielen na pravdivú interpretáciu boja proti fašizmu, ale aj spoločne predchádzať novodobým formám fašizmu, neonacizmu a podobne,“ dodal. Stretnutie s Čaplovičom, ktorý je tiež členom SZPB, podľa neho prebehlo v pozitívnej atmosfére. Vedenie zväzu na ňom otvorilo viacero otázok súvisiacich s možnosťami budúcej spolupráce. „Zaujímali sme sa o možnosti doplnenia učebných osnov na

základných a stredných školách,“ povedal Hradecký, podľa ktorého je potrebné rozšíriť tak osnovy, ako aj učebnicu dejepisu pre deviaty ročník základných škôl a štvrtý ročník gymnázií v častiach týkajúcich sa národnooslobodzovacieho boja, oslobodzovania Slovenska a SNP. Vedenie SZPB sa zaujímalo aj o možnosti prehĺbenia spolupráce s inštitúciami, ktoré riadi ministerstvo. Mala by sa týkať tak možností vzdelávania žiakov a učiteľov v otázkach histórie boja proti fašizmu, ako aj ich účasti na oslavách významných výročí národnooslobodzovacieho boja.

Red

Predsedovia prerokovali nový systém financovania

Predsedovia oblastných výborov SZPB sa 15. marca stretli v Banskej Bystrici, aby prerokovali aktuálne otázky činnosti zväzu. „Zaoberali sme sa stanovami zväzu, závermi realizácie XV. zjazdu, spôsobom financovania činnosti zväzu. A mediálnou politikou,“ povedal tajomník ÚR SZPB Roman Hradecký.

Napriek snehovej víchrici na východe a severe Slovenska a celkovo nepriaznivému počasiu sa celoslovenskej

porady zúčastnila väčšina predsedov. Diskusia bola zameraná na vysvetlenie nových stanov, organizácie činnosti ob-

Pohľad na celoslovenskú poradu predsedov ObV SZPB v Banskej Bystrici.

Foto: Bojovník

lastných výborov, najmä na aktivizáciu činnosti oblastných organizácií a základných organizácií zväzu, rozpracovanie záverov XV. zjazdu. Predseda zväzu Pavol Sečkář vo svojom vystúpení upozornil na najčastejšie opakujúce sa chyby v činnosti oblastných výborov a vyzdvihol príklady inovatívnych prístupov niektorých oblastných výborov. V súvislosti so schváleným uznesením ústrednej rady o zmene spôsobu dotácie činnosti oblastných výborov bol podrobne vysvetlený nový systém ich financovania. Tento systém bol navrhnutý s cieľom podporiť činnosť najmä menších oblastných výborov. „Jednoznačná podpora tohto systému v celej ústrednej rade je prejavom solidarnosti,“ zdôraznil Hradecký. Spôsob rozdelenia dotácie podľa neho sleduje dva ciele. Okrem podpory menších organizácií je zámerom aj stanovenie čo najobjektívnejších a najlepšie kontrolovateľných kritérií pre spravodlivé rozdelenie financií.

Red

Na zamyslenie:

Ludské myslenie stráca zmysel, keď nemá žiadny určitý cieľ.

MONTAIGNE

ISSN 03223-2018

9 770323 201002

06

Uctili si ženy a učiteľov

V kongresovej sále Obvodného úradu v Banskej Bystrici sa 15. marca konalo už tradičné stretnutie žien a pedagógov okresu, ktoré pripravil Oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov pri príležitosti MDŽ a nadchádzajúceho Dňa učiteľov.

Na úvod odznela báseň v podaní vynikajúceho recitátora, majstra Juraja Sarvaša.

Podujatie otvoril predseda Oblastného výboru SZPB Ján Páleš a privítal medzi účastníkmi stretnutia vzácných hostí, medzi ktorými nechýbali europoslanec a predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Vladimír Maňka, podpredseda BBSK Ladislav Topoľský, štátny tajomník MF SR Peter Pellegrini, predseda SZPB Pavol Sečkář, hlavný radca Stanislav Líška z Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky – pracovisko Banská Bystrica, vedúca oddelenia kultúry BBSK Anna Ľureková, Anna Martišovičová zo Školského úradu, oddelenia školstva a mládeže mesta Banská Bystrica, vedúci organizačného oddelenia SZPB Viliam Longauer a mnoho ďalších, z verejnej a štátnej správy a z partnerských a spolupracujúcich organizácií.

Prítomní boli aj niektorí predsedovia Oblastných výborov SZPB, ktorí sa zúčastnili celoslovenskej porady v Banskej Bystrici.

V pozdravných príhovoroch, ktoré predniesli Vladimír Maňka, Peter Pellegrini a Pavol Sečkář, bola vysoko ocenená nenahraditeľná úloha žien, ich náročná, zodpovedná, každodenná práca v rodinách, na pracoviskách a v spoločenskom živote vôbec.

Slová uznania a poďakovanie boli adresované aj prítomným pedagógom pri príležitosti nadchádzajúceho Dňa učiteľov, za ich nezastupiteľnú úlohu pri výchove a vzdelávaní toho najcennejšieho čo táto spoločnosť má – našich detí.

Krásnou symbolickou kyticou krátkych umeleckých vstupov venovaných ženám, učiteľom a tisícstopäťdesiatemu výročiu príchodu Cyrila a Metoda na naše

V Banskej Bystrici pripravili príjemné stretnutie k MDŽ a Dňu učiteľov.

Foto: ah

územie, pozdravili prítomných študenti Akadémie umení v Banskej Bystrici, pod umeleckým vedením majstra Juraja Sarvaša. Na záver oficiálnej časti predsedu SZPB Pavol Sečkář a predseda Oblastného výboru Ján Páleš,

odovzdali dlhoročnej členke a funkcionárke SZPB Márii Kucherovej Čestné uznanie Ústrednej rady SZPB. Kytice vďaky odovzdal predseda Oblastného výboru SZPB aj pani Alžbete Voskárovej a pani Anne Martišovičovej

Vzájomné srdečné stretnutia a diskúzie účastníkov aj s prítomnými hosťami pri malom občerstvení, odzrkadľovali príjemnú atmosféru tohto milého a vydareného podujatia.

Anton HOFFMANN

Jozef Rodák gratuluje účastníčke osláv MDŽ organizovaných ZO SZPB vo Svidníku.

Foto: fdz

Oslávil MDŽ

Oslavy Medzinárodného dňa žien majú medzi členmi SZPB vo svidníckom regióne niekoľkoročnú tradíciu. Aj počas tohoročného MDŽ pozvali organizátori zo ZO SZPB vo Svidníku dvanásť vybraných členiek našej odbojárskej organizácie.

Najprv sa zúčastnili prijatia žien všetkých organizácií a inštitúcií mesta primátorom Svidníka Jánom Holodňákom, od ktorého každá z nich dostala kvet a gratuláciu. Nasledovalo neformálne besedovanie účastníčok stretnutia s primátorom pri občerstvení, prípitku, sladkosti a kávičke.

Potom sa členky SZPB stretli pri slávnostnom obede, občerstvení a milom po-

sedení, počas ktorého ich za organizátorov akcie pozdravil predseda ZO SZPB vo Svidníku Milan Magulák a predseda OblV SZPB Jozef Rodák. Každá z prítomných žien osobne pogratalovali a odovzdali tradičný kvet. Ku pozdravu a gratulácií sa pripojili aj ostatní prítomní muži – členovia Predsedníctva OblV SZPB vo Svidníku. Podujatie obohatil a zimomriavky u prítomných vyvolal účastník bojov za našu slobodu, 88-ročný odbojár Ján Jurčišin. Zaspomínal si na 8. marec v roku 1945, ktorý prežil počas oslobodzovacích bojov na Liptove.

Oslavy odbojárov zo Svidníka vyvrcholili ich účasťou v sále Kultúrneho domu vo Svidníku, kde sa uskutočnila celomestská akadémia k MDŽ s bohatým kultúrnym programom.

František DŽALAI

4. MAREC

Keď historici z amerického múzea a pamätníka holokaustu začali pred trinástimi rokmi počítať miesta, kde nemeckí nacisti realizovali svoju predstavu o čistej rase, očakávali, že ich bude asi sedemtisíc. Konečne číslo ich šokovalo, bolo ich až 42 500! Do toho zaradili koncentračné (980) a pracovné tábory (okolo 30-tisíc), židovské getá (1150), tábory vojnových zajatcov (1000), nevestince (500), kde väzenkyne nedobrovoľne poskytovali služby dôstojníkom, centrá tzv. Eutanázie a „kliniky“, kde robili potraty rasovo „nevhodným“ ženám.

5. MAREC

Od smrti diktátora Josifa V. Stalina uplynulo 60 rokov. Oficiálne spomienkové slávnosti v Rusku však pri tejto príležitosti nezorganizovali. Rusi sú ale v hodnotení jeho

osoby na rozdiel od historikov rozdelení a počet tých, ktorí jeho zásluhy najmä vo Veľkej vlasteneckej vojne vidia pozitívne, v posledných rokoch stúpa. Takmer štvrtina obyvateľov Ruska ho považuje za kladnú postavu sovietskych dejín. Ešte vyššie čísla namerali v Stalinovom rodnom Gruzínsku, kde sa s ním stotožňuje až 45 percent respondentov.

7. MAREC

Poslanca gréckeho parlamentu a hovorca neonacistickej strany Zlatý úsvit Kasidiarisa postavili pred súd za účasť na ozbrojenej lúpeži v roku 2007. Obvinený mal poskytnúť únikové auto piatim mužom, ktorí napadli študenta aténskej univerzity nožmi a obuškami a ukradli mu peňaženku.

8. MAREC

Bulharský parlament prijal

rezolúciu, ktorou uznal zlyhanie pri odsune tisícov Židov do nacistických koncentračných táborov. V rezolúcii sa píše, že pred 70 rokmi síce Sofia odmietla poslať do táborov smr-

stalo sa VO SVETE

4. 3. – 12. 3. 2013

ti takmer 50-tisíc bulharských Židov, no z územia Macedónska a severného Grécka, ktoré vtedy na základe spojenectva s Adolfom Hitlerom Bulhари obsadili, deportovali „pod nemeckou jurisdikciou“ vyše 11-tisíc príslušníkov židovského etnika.

9. MAREC

Viac ako 40 percent Rakúšanov si myslí, že za vlády Adol-

fa Hitlera „nebolo všetko zlé“. Vyplýva to z prieskumu verejnej mienky uskutočneného pri príležitosti 75. výročia anšlusu, násilného pripojenia Rakúska k Tretej ríši. Až 42 percent opýtaných si myslí, že sa v tých časoch vyskytli aj pozitívne veci, pričom 54 percent sa domnieva, že nacistická strana by uspela aj v súčasnosti.

11. MAREC

Prestížny Viedenský filharmonický orchester pod tlakom kritikov priznal, že v rokoch 1954 až 1968 stál v jeho čele bývalý člen elitných jednotiek SS a spolupracovník gestapa Helmut Wobisch. V rokoch 1938 až 1945 bolo zo 123 hudobníkov 60 aktívnych nacistov, no niekoľkých stáhali a zabíjali pre ich politické postoje či rasový pôvod. Trumpetista Wobisch bol už od roku 1933 členom nacistickej strany NS-

DAP. V roku 1945 ho pre to vyhodili z orchestra, ale v roku 1951 zase prijali späť a neskôr ho dokonca zvolili za svojho šéfa.

12. MAREC

Nacionalistická vláda v Tokiu uviedla, že sa začiatkom apríla uskutočnila oslava 61. výročia konca povojnovej okupácie Japonska americkými vojskami a návratu cisárstva k suverenite. Ceremonia pri tejto príležitosti má vraj ukázať, že sa krajina poučila z minulosti pri vytváraní svojej budúcnosti. Mnoho pravicových prívržencov vládnej Liberálnodemokratickej strany však tvrdí, že by mali odvolať stanovisko z roku 1993, v ktorom sa krajina vychádzajúceho slnka ospravedlnila za sexuálne otroctvo zahraničných žien na okupovaných územiach počas 2. svetovej vojny.

(ao)

RECENZIA: Kapitán Nálepka-Repkin, vlastenec hrdina

Na pulty predajní kníh sa dostáva kniha spomienok a dokumentov o vlastencovi a hrdinovi, ktorého by sme si mali v našej pamäti uchovávať ako vzácny skvost. Je to kniha o hrdinovi Sovietskeho zväzu a Slovenského národného povstania, brigádnom generálovi in memoriam Jánovi Nálepkevi-Repkinovi, ktorú do tlače a na vydanie pripravil jeho brat Jozef, redigoval a doslov napísal Anton Kret.

Knihy prichádza v období okrúhleho 70. výročia od posledných bojov Jána Nálepku o mesto Ovruč. Život je nevyspytateľný a ozaj nikto nevie „dňa ani hodiny“... Nevedel o tom ani Ján Nálepka, keď v ten sychravý deň v polovici novembra 1943 v bojovej, víťaznej nálade po dobytí mosta v Ovruči československým partizánskym oddielom požiadal a nástojčivo trval na tom, aby bola československému otriadu zverená aj operácia obsadenia tamojšej železničnej stanice, posledného oporného bodu Nemcov v meste. Po váhaní v štábe nakoniec žiadosti Nálepku-Repkina generál A. N. Saburov vyhovel. Naposledy. Smrť si našla kapitána v podobe guľometnej dávky do pravej strany hrudníka a navyše aj úlomku

z míny do čela. Ako vypovedajú jeho bojoví druhovia, ranený kapitán z posledných síl ešte vydal rozkaz: „Bite vrahov! Vpred!“ Tak sa ukončil 16. 11. 1943 život mladého muža, rodáka zo Smižian v okrese Spišská Nová Ves.

Zostavovateľ publikácie zhrmaždil na vyše 230 stranách množstvo dokumentačného materiálu, článkov, rozhovorov, spomienok a iných svedectiev, doplnených dobovými fotografiami, ktoré verne zobrazujú rozličné etapy života Jána Nálepku. Zostavovateľ zoradil materiál chronologicky do piatich kapitol, pričom pre lepšiu orientáciu dôležitejšie etapy osobitne vymedzil titulkami, čo uľahčuje čitateľovi v lepšej a rýchlejšej orientácii.

Prvá kapitola nám odkrýva

pomery rodiny, v ktorej sa Ján v roku 1912 narodil a vyrastal.

Svoje nadanie a talent prejavil Janko už v ľudovej škole. Mal dobrú pamäť a hlavne záujem o nové veci, čo náležite zužitkoval ako študent Štátneho čsl. koedukačného ústavu v Spišskej Novej Vsi.

Po jeho úspešnom absolvovaní v auguste 1931 opúšťa rodné Smižany a nastupuje na miesto učiteľa v obci Marfková. Pomery, do ktorých prišiel, „boli horšie, ako očakával... Deti sú všivavé, trpiace podvýživou a s napuchnutými bruškami, a otcovia sú doma bez práce“, poznamenal si mladý učiteľ. So zmyslom pre spravodlivosť a vysokým sociálnym citením usiloval sa svojimi skromnými silami pomery meniť, ako sa dalo. Ale uznania sa mu nedostalo, najmä nie od vtedajšej školskej vrchnosti, pričom mu priťažovala hlavne jeho orientácia smerom k sociálnym demokratom.

Nedlho po tom, čo bol aktivovaný do slovenskej armády, už musel so zbraňou v ruke odrážať

útok Maďarov na svoju domovinu, alebo sa proti vlastnej vôli zúčastniť ťaženia proti Poľsku. Boli to skúšky ohňom, ktoré mu otvárali oči a utvrdzovali v presvedčení, že jeho miesto je na druhej strane „barikády“. Prihlásil sa dobrovoľne na východný front, no nie bojovať proti „bratom Rusom“, ako ich bol nazýval, ale „aby prebehol k nim a v radoch Červenej armády bojoval proti nenávideným Nemcom“. V 101. pluku, do ktorého ho poslali, rozvinul Ján Nálepka, už v hodnosti kapitána, širokú a rozmanitú ilegálnu prácu smerujúcu k nadviazaniu a získaniu dôvery s ilegálnymi pracovníkmi na jednej a príprave vojakov k prechodu k partizánom na strane druhej. Napriek zrade sa mu podarilo prejsť v noci zo 14. na 15. 5. 1943 k partizánom, avšak „celý pluk, ako plánoval, sa mu nepodarilo previesť...“ Onedlho po prechode vzniká pod jeho vedením Československý partizánsky oddiel.

Čitateľ si iste so záujmom prečíta príbehy jednotlivých bojov,

neraz aj kuriózných, no nemilosrdných a krutých, a nevdojak si pritom predstaví slovenského učiteľa zo Smižian ako neohrozeného veliteľa, ktorý je vzorom a príkladom vlastenca. „Zdá sa mi, že väčšie šťastie, ako uvidieť svoju vlasť slobodnú, si neviem predstaviť!“ Osud mu nedoprial tohto šťastia, za ktoré položil to najcennejšie, svoj mladý život. On, Hrdina Sovietskeho zväzu a Slovenského národného povstania, učiteľ a veliteľ prvého Československého partizánskeho oddielu na Ukrajine a Bielorusku – kapitán Ján Nálepka-Repkin – odpočíva svoj večný sen pod mohylou v ovručskom parku. Kniha si nenárokuje na konečnú pravdu a neomylnosť hodnotenia zložitého a prudko meniaceho sa sveta, v ktorom žil, pracoval, bojoval a položil svoj život za sociálne spravodlivé Slovensko. Napriek tomu je to kniha, ktorá by si mala nájsť cestu k širšiemu okruhu čitateľov, najmä k učiteľom a mladej generácii.

Juraj PURGAT, historik

Nové vedenie OblV SZPB v Prešove

Predseda Jozef Danko navrhol do funkcie tajomníka OblV SZPB v Prešove Ľubomíra Vajčoveca a oboznámil členov predsedníctva s jeho životopisom.

Zároveň sa J. Danko vzdal funkcie predsedu OblV. Podpredseda OblV Peter Kasarda navrhol na funkciu nového predsedu OblV SZPB v Prešove Milana Sidora. Kandidáti na výkon funkcií v oblastnej organizácii s návrhom na voľbu súhlasili.

Následne pokračovalo rokovanie OblV SZPB, rozšírené o predsedov ZO SZPB. Po prerokovaní jednotlivých bodov programu a diskusií členov OblV boli prerokované návrhy na personálne zmeny v zložení OblV, jeho predsedníctva a OblRK.

J. Danko, predseda OblV, vo svojom vystúpení zároveň požiadal o uvoľnenie z funkcie predsedu OblV SZPB v Prešove z objektívnych dôvodov. Svoje uvoľnenie z funkcie tajomníka OblV SZPB v Prešove vysvetlil prítomným aj Jozef Kaňuk.

Po prerokovaní tohto bodu programu, ktorý sa týkal personálnych zmien v zložení

OblV a diskusií členov OblV k prerokovanej problematike, predseda OblV J. Danko spresnil navrhované personálne zmeny a konštatoval, že po týchto úpravách 25-členný OblV bude funkčný, 9-členné jeho predsedníctvo a trojčlenná OblRK.

Jednotlivé zložky OblV majú všetky predpoklady k tomu, aby v práci oblastnej organizácie úspešne pokračovali.

Pred ukončením zasadania OblV sa Jozef Danko poďakoval všetkým členom oblastnej organizácie za dlhoročnú spoluprácu a porozumenie – členom OblV a jeho predsedníctva, OblRK, komisii HDOK pri OblV, predsedom ZO, predstaviteľom štátnej správy a samosprávy v pôsobnosti oblastnej organizácie, ÚR SZPB za podporu a pomoc a konštatoval, že bolo mu ct'ou pracovať vo funkcii predsedu OblV v tejto organizácii odbojárov, ktorej venoval všetky svoje fyzické a duševné sily takmer 10 rokov v záujme členov oblastnej organizácie a celého Zväzu.

Personálne zmeny boli jednomyseľne schválené.

Ľubomír VAJČOVEC
tajomník OblV SZPB Prešov

Škriatok úradoval

V minulom čísle Bojovníka sme v článku Spolupráca SZPB a ZMOS pokračuje ďalej, ktorý hovoril o zasadnutí Predsedníctva SZPB, uviedli mestá, v ktorých v uplynulom roku pribudlo

najviac členov. Novinársky škriatok však zaúradoval a mestá poplietol. Najviac členov v uplynulom roku pribudlo v Rožňave, Bardejove a v Starej Ľubovni.

red

Nad stránkami Bojovníka

Ak sa dnes spýtate mladého človeka, či pozná dvojtyždenník *Bojovník*, nie každý vás uspokojí svojou odpoveďou. Mnohým mladým ľuďom tento názov pripomenie časopisy o bojových umeniach, karate a podobne, ktoré vychádzajú na drahom kriedovom papieri. Len málokto z nich vie o tom, že ešte stále je na Slovensku početná a aktívna organizácia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, ktorá tento časopis vydáva a vďaka šikovným redaktorom udržuje pri živote.

Aj to je dôkazom toho, akú pozornosť venujú naše mienkotvorné médiá šíreniu myšlienok protifašistického odboja. Naproti tomu, ak niekto premaľuje tank, ktorý je symbolom oslobodenia, na ružovo, ak nejaký blázon natiahne starý sveter na hlavu básnika, ktorý bojoval v Povstaní, alebo inému obalí hlavu toaletným papierom či zhanobí pamätník padlým vojakom, redaktori a kameramani sú okamžite na mieste a potom ozlomkrky bežia do svojej redakcie, aby ich niekto

nepredbehol. Iba veľmi zriedkavo je ich však vidieť na podujatiach SZPB, ktorý si pravidelne

Iba veľmi zriedkavo je novinárov vidieť na podujatiach SZPB, ktorý si pravidelne uctieva a pripomína každú dôležitú udalosť v živote národa. Nielen uctieva, ale aj udržuje pamätníky a hroby tých, čo aj tisícky kilometrov od svojich domovov položili životy v boji s fašizmom.

uctieva a pripomína každú dôležitú udalosť v živote národa. Nielen uctieva, ale aj udržuje pamätníky a hroby tých, čo aj tisícky kilometrov od svojich domovov položili životy v boji s fašizmom.

Občas si myslím, že dnes už aj pri takejto činnosti treba mať odvahu a silný žalúdok, pretože čoraz viac je medzi nami takých, čo vyvolávajú pri podobných akciách aj konflikty.

Smutno je však človeku, keď sa dočíta o prípadoch ľahostajnosti voči aktivitám SZPB od ľudí, u ktorých by to najmenej predpokladal. V poslednom čísle *Bojovníka* o tom podáva svedectvo

Otvorený list ZO SZPB v Pezinku, primátorovi, poslancom mestského zastupiteľstva, riaditeľom škôl a učiteľom v meste. Píše sa v ňom o tom, koľkokrát už títo

ľudia ponúkli školám spoluprácu pri oboznamovaní sa s protifašistickým odbojom, s históriou SNP a Slovenského štátu, o priebehu oslobodzovania... Narazili však na múr ignorancie a mlčania. Narazili na nezáujem a dokonca i na odpor učiteľov, ktorí by mali vedieť, že človek ktorý vojnu zažil, dokáže o nej oveľa pútavejšie rozprávať ako politik alebo historik, ktorý si robí iba svoju prácu. Lepšie to prerozpráva aj taký človek, ktorého otec alebo dedo v tých časoch bojoval, prípadne i zahynul.

Ešte niečo ma však pri čítaní takýchto riadkov napadá. Kto vie, ako by sa títo páni a panie, ktorým je otvorený list adresovaný zatvárali, ak by sa ozvala stará pani Mašinová a chcela by im vyrozprávať na škole o hrdinstvách svojich bratov, ktorí sa v 50. rokoch prestrelali na Západ. Zanechali po sebe mŕt-

ve nevinné obeť, medzi nimi aj podrezaného strážmajstra. Teraz táto pani chodíva po školách v susednom Česku a má svojich priaznivcov vo verejnosti i v médiách. Určite však na tieto prednášky nenosí so sebou fotografiu zviazaného a popraveného strážmajstra, aby študentom ukázala, ako vyzerá podrezaný človek. Táto viac ako 80-ročná dáma chodí bez problémov na všetky druhy škôl a vysvetľuje im dejiny svojho národa tak, ako sa jej to hodí. Stačí, aby zdvihla telefón a dohoda je istá. Mám pocit, že ak by „brnkla“ na hociktorú našu školu, riaditelia by si pre ňu našli čas. Aj mienkotvorné médiá by boli pri tom a možno by ju obdarovali aj kyticou kvetov alebo bonboniérkou. To iba protifašistických odbojárův, sa na niektorých školách obávajú, že by mohli žiakom pomútiť hlavy.

Rudolf SLEZÁK

Zabudnuté verše

K získaniu objektívneho obrazu obdobia Slovenského národného povstania, postojoch a náladách obyvateľstva pomáha nielen literatúra faktu, dokumentačné materiály, ale i poézia z časov totalitného slovenského tisoovského štátu. Dnes je v školách celkom mimo pozornosti a médiá zbytočne spomínať.

V rozhlase, televíziách nejestvujú chvíľky poézie, u mladých redaktorov ťažko hľadať pochopenie pre vojnovú poéziu rokov štyridsiatych minulého storočia. A pritom práve ona slovami básnikov hádam najlepšie vystihuje spoločenskú atmosféru a postoje významnej časti osobností slovenskej inteligencie. Nesporne k nim patril spisovateľ Janko Jesenský.

V tvorbe z rokov druhej svetovej vojny, ktoré vyšli v zbierkach *Na zlobu dňa*, *Čierne dni* a *Jesenný kvet* i v ďalších prózach, vyjadril svoje absolútne nekompromisné, odmietavé postoje voči fašizmu, voči nositeľom jeho politickej moci. Bola to však literárna tvorba, ktorá pre svoj protilúdsky náboj vtedy nemohla vyjsť. Rozširovala sa v odpisoch a najrôznejšími cestami aktívne prispievala do povedomia slovenského človeka a následne jeho zapojenia sa do pro-

tifašistického odboja. Jeho verše, hlásajúce za druhej svetovej vojny odpor voči domácejmu i zahraničnému fašizmu, venované povstaleckej Banskej Bystrici, víťaziacej Červenej armáde, urobili z básnika citov a lásky básnika – bojovníka. Pripomeňme si aspoň jednu báseň zo 7. novembra 1941, v ktorej Janko Jesenský nekompromisne označil Jozefa Tisa za vraha, keď „vodca“ navštívil hroby slovenských vojakov na východnom fronte:

Začiatkom novembra 1941 prezident J. Tiso podnikol inšpekčnú cestu na východný front do okupačnej zóny zaisťovacej divízie. Spolu s vysokými slovenskými a nemeckými dôstojníkmi navštívil aj cintorín slovenských vojakov pri mestečku Lipovec na Ukrajine. Práve tam vojaci Rýchlej brigády boli nasadení do najkrvavejšej bitky v ťažení proti ZSSR. Odznali kvetnaté smú-

točné reči: „Bojovali prvý raz vo vlastných formáciách a pod vlastnými zástavami za nové európske usporiadanie...“. Takýmito slovami v intenciách göbelsovskej ideológie „ocenil“ smrť slovenských vojakov nad ich hrobmi šéf Úradu propagandy Tido J. Gašpar. Oni predsa nezomreli za svoju slovenskú vlasť ani za slovenský národ, ale za nemeckú rasu nadľudí a nové európske usporiadanie v zmysle porobenia slovenských národov, vyvraždenia Židov, Cigánov a odporcov novej ríše. Tolko päťolízročstva k nemeckým fašistom neuniesol slovenský rodolub, básnik Janko Jesenský, a na adresu „vodcu“ okamžite reagoval trefnými veršami, ktorými vyjadril ozajstné zmýšľanie a postoje slovenského obyvateľstva.

Milan BUŠO

Zdroj: Mičianik, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I. (1941–1944) v operácii Barbarossa, 2007

Vražedník, že vždy rád si obzrie miesta, kde vraždil, tak aj „Vodcu“ nášho vraj ku hrobom padlých v boji viedla cesta v ďaleký bratský ruský kraj.

S vojenským člnom na prasačej hlave, brušisko v gestapáckom kožuchu, vo vrecku čistý notes, dojímavé medvedie pracky skrížiac na bruchu,

stál pri hrobch tých v zbožnom zadumaní najvyšší vojenský náš veliteľ, po zadumaní bol hneď traktovaný, po traktovaní do divadla šiel.

A rečnil: „Hrdinovia, čo svoj úkol tak skvele po junácky splnili! Každý z nich svojou smrťou kliniec vtĺkol do zástav, čo sme rozvili

za slobodu a samostatnosť našu tam v Moskve, Leningrade, Kyjeve. Umreli za vlasť, za národ a rasu a budú večne nažive...“

Chudáci vojačkovia bez flintičky, dobre, že nečujete reči val: To reční vrah. K vám prišiel na Dušičky, Že zabil vás a pochoval!

Janko JESENSKÝ

O slovenskom zbojníkovi

Od smrti slovenského ľudového hrdinu Juraja Jánošíka (25. 1. 1688–18. 3. 1713) uplynuli už tri storočia. Okolo roku 1706 bol Jánošík istý čas v armáde Juraja Rákocziho II., potom sa dostal do cisárskeho vojska a nakoniec slúžil v strážnom oddieli na Bytčianskom zámku. Tam sa zoznámil s uväzneným zbojníkom Tomášom Uhorčíkom. Krátko nato, čo ho rodičia vykúpili z vojenskej povinnosti, Uhorčík ušiel z väzenia, vyhľadal Jánošíka a nahovoril ho na zboj. Na jeseň 1711 sa Jánošík stal členom Uhorčíkovej zbojníckej družiny a čoskoro aj jej vodcom.

Jánošíkova zbojnícka družina pôsobila nielen v Trenčianskej, Oravskej, Turčianskej a Liptovskej stolici, ale prechádzali aj za Hron a do Sliezska. Jánošíkovo zbojníctvo netrvalo ani dva roky. Hajdúsi ho dolapili na začiatku roku 1713 v Klenovci u Uhorčíka. Oboch previezli do Liptovského Mikuláša a uväznili. Nakoľko sa v tom čase rozmohlo zbojníctvo, ako dôsledok vojen a zvyšovania útlaku poddaných, mala šľachta záujem každého tvrdo potrestať.

Pretože Jánošíkova družina zbýjala na rozsiahlom území, potrebovala Jánošíka čo najrýchlejšie zlikvidovať, aby zastránila jeho nasledovníkov.

Súdne pojednávanie proti Jánošíkovi sa začalo 16. marca 1713. Bol obžalovaný ako zbojník a zbojníctvo sa podľa zákona trestalo smrťou. Keďže sa k ničomu, z čoho ho obviňovali, neprižal a nikoho nevyzradil, podrobili ho mučeniu. Ale aj tam vypovedal len o tých, ktorí už boli mŕtvi alebo žili v cudzine. Na druhý deň bol vyneseny rozsudok, ktorý vykonali 18. marca 1713 v Liptovskom Mikulášu. Na výstrahu ostatným bol Jánošík nabodnutý na hák.

Jánošíkov zboj sa síce skončil tragicky, ale myšlienka boja proti utlačovateľom, za pravdu, spravodlivosť a lepší svet, zostala natrvalo zakorenená v národe. Stal sa symbolom ľudového odporu, ktorý ani po troch storočiach nič nestratil na intenzite. Každý národ potreboval, potrebuje a bude potrebovať vzory, o ktoré sa môže oprieť. Preto si z Jánošíka vytvoril národnú legendu.

Gustáv STOPKA

(Pre *Bojovník* bez nároku na honorár)

Pri dusení môže pomôcť kašeľ, Gordonov úder a Heimlichov manéver

Záchranári sa počas svojej práce stretávajú dennodenne s prípadmi, keď ide ľuďom o život. V takýchto situáciách však možno ohrozeným ľuďom pomôcť a netreba čakať na príchod záchranárov. Napríklad v prípade dusenia existuje viacero krokov, ktorými možno človeku pomôcť odstrániť prekážku v dýchacích cestách, a tak mu zachrániť život.

Ako priblížil vedúci strediska odbornej prípravy Operačného strediska záchrannej zdravotnej služby (OS ZZS) SR Jozef Minár, pokiaľ sa človek dusí cudzím predmetom, treba ho najprv upokojiť, vyzvať ho, aby sa čo najviac nadýchol, na chvíľu zadržal dych a prudko zakašľal. Ak pri nádychu a výdychu počuť piskľavý zvuk, postihnutý má pravdepodobne dý-

chacie cesty iba čiastočne nepriechodné, a nie úplne. „Tu by mal pomôcť kašeľ ako veľmi silný vypudzovací prostriedok,“ vysvetlil Minár.

Ak kašeľ nepomôže s odstránením cudzieho telesa z dýchacích ciest, čo býva v prípade, že ide o úplne dusenie, možno použiť tzv. Gordonov úder, prípadne následne Heimlichov manéver, pri-

Heimlichov manéver Zdroj: Internet

blížil Minár. Vtedy treba postihnuteho vyzvať, aby sa predklonil, záchranca sa k nemu postaví z boku a jednou rukou podoprie hrudník. Hranou dlane druhej ruky treba potom dusiaceho sa najviac päťkrát silno udrieť medzi lopatky. Úder by mal smerovať dohora.

Ak ani Gordonov úder nepomôže odstrániť prekážku v dýchaní, možno ešte použiť Heimlichov manéver. Vtedy sa treba postaviť za postihnuteho, oboma rukami objať hornú časť jeho brucha, jednou rukou nahmatať pupok a prehnúť ho dopredu. Druhú ruku

treba zovrieť v päsť a priložiť nad pupok, na zovretú päsť sa pritlačí druhá ruka a oboma rukami sa urobí prudký pohyb k sebe a dohora. „Plecia záchranca by mali byť na úrovni pliec dusiaceho a záchranca by mal byť k nemu otočený bokom (tvrdá podložka), a nie bruchom (mäkká podložka),“ priblížil Minár. Tento postup možno zopakovať najviac päťkrát.

Ak sa upchatie nepodarí uvoľniť, treba striedavo pokračovať v úderoch do chrbta a v nárazovom stláčaní brucha. Ak by dusiaci sa upadol do bezvedomia, treba ho začať resuscitovať. **red TASR**

Neuľahčujte zlodejom krádež svojou nedbalosťou

Majiteľom minimálne jednej platobnej karty je už dnes prevažná časť Slovákov. Nie je zvláštnosťou, keď ich má v peňaženke hneď aj niekoľko. Ku každej karte má majiteľ k dispozícii aj tzv. PIN kód, ktorým sa identifikuje pri používaní karty. A práve tu nastávajú problémy.

Keďže v strachu, aby nezabudol PIN kód, nie sú zriedkavé prípady, že si ho napíše na kus papiera a vloží do puzdra ku karte. Klienti takto vystavujú svoje finančné prostriedky veľkému nebezpečenstvu. A samozrejme mimoriadne uľahčujú „prácu“ prípadnému zlodejovi.

Podľa Mareka Vrbišťana z Poštovej banky nie je nič horšie, ako nalepiť si PIN kód ku platobnej karte priamo na svoju kartu, alebo si ho s výrazným označením nechať v peňaženke spolu s kartou. Zlodeji majú v takom prípade o jednu starosť menej. „Klientom odporúčame, aby si svoj pridelený PIN kód zapamätali a doklad, na ktorom je uvedený, zničili. V prípade,

že si nevie klient tento pridelený PIN kód zapamätať, odporúčame klientovi, aby si cez bankomat vymenil PIN kód na akýkoľvek voliteľný a v každom prípade ale platí, že PIN kód je vlastne osobné číslo držiteľa karty, ktoré by nemal zverejňovať ani poskytovať svojim blízkym, obchodníkom a tiež ani policii,“ zdôraznil.

V poslednom období sa rozmnožili prípady odcudzenia peňazí z účtov. Podľa všetkého išlo o tzv. skimming. Táto metóda patrí k najfrekvencovanejším podvodom. Podľa niektorých štatistík patrí skimming na tretie miesto najbežnejšej formy odcudzenia platobnej karty.

Aj zneužitiu karty sa dá pri do-

držovaní určitých pravidiel zabrániť. Ako na to, radí Ľubomíra Chmelová zo Sberbank Slovensko: „V prvom rade nedávajte svoju platobnú kartu preč z rúk do rúk niekoho iného. Vždy ostaňte so svojou platobnou kartou a choďte platiť k pultu, alebo obsluhu poproste, aby priniesla prenosný POS terminál. Je dôležitý celý čas dávať pozor, či sa s kartou nenakladá podozrivo. PIN kód zadávajte tak, že si druhou rukou zakryjete tlačidlá, poprípade obsluhu poproste, aby sa otočila. V obchode sledujte celý proces platby a nedovoľte, aby predavač prešiel vašou kartou pod pultom.“

Pri výbere peňazí z bankomatu treba byť veľmi obozretný a pri najmenšom podozrení využiť iný bankomat, skontrolovať, či nie sú uvoľnené spoje, pohyblivé časti a podobne. Ak klient objaví upravený bankomat, mal

Pri výbere z bankomatu treba byť opatrný.

Ilustr. foto: TASR – T. Halász

by okamžite volal políciu a nevzdávať sa od bankomatu.

„Ak ste takýto bankomat objavili, nahláste celú situáciu polícii a potom zablokujte svoju platobnú kartu na čísle, ktoré vám banka dala pri jej vydáva-

ni. Ak zaregistrujete podozrivé platby alebo obraty z vašej karty, okamžite kontaktujte banku, zablokujte kartu a žiadajte o prešetrovanie transakcií,“ radí Chmelová.

Red TASR

Spomienka na výnimočný kolektív

Získať prvé miesto v súťaži, kde bolo zapojených vyše päťtisíc kolektívov z celej ČSSR, mohol naozaj len výnimočný kolektív. Bola to medzinárodná mládežnícka štafeta vlasteneckých a internacionálnych činov Pamäť, vyhlásená začiatkom roku 1982. Súťažiť sa malo dva roky v oblasti pracovných a študijných výsledkov, v spoločensko-kultúrnej činnosti a záujme o novodobú históriu ČSSR.

V čase socializmu existovali Brigády socialistickej práce (BSP), ktoré v tej dobe mali svoj význam. Aj vo Vojenskom kartografickom ústave v Harmanci bolo osem kolektívov BSP. Len jeden však mal tú odvahu zapojiť sa do tejto náročnej súťaže. Bolo to prvé kartografické oddelenie.

Naším prvým podujatím bola návšteva múzea SNP v Banskej Bystrici. Ďalším návšteva

cintorína na Slavíne v Bratislave, vojnového cintorína v Martine – Priekope a návšteva pamätníka francúzskych partizánov na Strečne. Významnou udalosťou bolo prijatie názvu BSP partizánskej brigády Pomstiteľ a následné prijatie za čestného člena, jej veliteľa pplk. v. v. S. G. Morozova. Nasledovala návšteva partizánskej obce Baláže, ktorá bola spolu s obcou Kalište, dnes Národnou kultúrnou pamiatkou, strediskom Partizánskej republiky v r. 1944-45. V ďalších rokoch pokladali sme si za povinnosť uskutočňovať turistické pochody po stopách partizánskej brigády Pomstiteľ. Prvým cieľom bol bunker Mor ho, kde sa štyri mesiace vydával ilegálny časopis.

Z kultúrnej činnosti najvýznamnejšou bola návšteva SND v Bratislave a krátke stretnutie po predstavení so zaslúžilou umelkyňou Milkou Vášáryovou. Sľúbila, že príde medzi nás na besedu do Banskej Bystrice, a tá sa uskutočnila 7. júla 1983. Ďalšie besedy boli s akademikom Viliamom Plevzom, spisovateľom Ladislavom Ťažkým, okresným internistom Jánom Hlaványm, šéfredaktorkou časopisu Smer Vlastou Luptákovou, účastníkmi odboja a ďalšie. Významné boli aj autobusové zájazdy na pamätné miesta.

Zdravé priateľské vzťahy sa upevňovali. Nielen v pracovnom procese, kde sme dosahovali veľmi dobré výsledky, ale aj na

spoločenských večierkoch a jubilejných oslavách členov kolektívu.

Po skončení dvojročnej súťaže Pamäť jej ideovým pokračovaním bolo ďalšie hnutie Po stopách pamäti. Jej obsah a doba trvania bola rovnaká. Aj tu sa nášmu kolektívu podarilo získať prvé miesto. A nebola to náhoda. Obsah dvoch veľkých a objemných kroník je toho dokladom. Aj odmeny boli takmer rovnaké. Za prvenstvo to bol zájazd vlakom a druhýkrát letecky do Moskvy s trinásťdňovým pobytom. Zlatým klincom programu bolo stretnutie s naším čestným členom S. G. Morozovom. Pri druhom stretnutí mal som tú česť odovzdať mu vyznamenanie Za vernosť 1938-45, udelené ČSZPB. Bolo to vzácne stretnutie, veď málokomu z jeho brigády sa to podarilo.

Dnes, keď listujem v dvoch kronikách, ani sa mi nechce veriť, čo všetko sme uskutočnili. A za všetko žiada sa mi vyjadriť uznanie a poďakovanie vedeniu VKÚ, predsedovi ZV ROH Pavlovi Kontrovi, náčelníkovi oddelenia Emilovi Lakotovi, mojej zástupkyňi Anke Ďurčíkovej, fotografovi Jožkovi Paganovi, kronikárkam Johanke Rozimovej a Janke Majdulíkovej. Ale aj ostatným členom kolektívu.

Mám dobrý pocit, že sme boli dôstojnými pokračovateľmi našich predchodcov – príslušníkov partizánskej brigády Pomstiteľ, ktorí v r. 1944-45 bojovali v našom regióne. Aj z toho, že kolektívu bola udelená Čestná medaila Zaslúžilý bojovník proti fašizmu.

pplk. v. v. Gustáv POVAŽAN

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Venujte 2% dane SZPB

Do zoznamu príjemcov 2 % zo zaplatenej dane sa zaregistroval aj Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. Na koľko ide o jednu z mála možností, ako môžeme získať finančné prostriedky na našu činnosť, dovoľujeme si Vás požiadať o podporu našich aktivít darovaním 2 % z Vašej dane z príjmov.

Poukázaním podielu Vašej dane môžete podporiť našu činnosť orientovanú na obhajobu a rozvíjanie hodnôt boja proti fašizmu, Slovenského národného povstania, za mier a slobodu v rokoch 1938-1945, ochranu a obnovu pamätníkov, výchovu a vzdelávanie k tolerancii, demokracii, rešpektovaniu tradícií a histórie slovenského národa.

Obraciame sa na Oblastné výbory SZPB, aby získavali darcov 2 % dane v prospech zväzu, a tak pomohli získať alternatívne zdroje pre našu činnosť.

Identifikačné údaje:

Názov: Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, Ústredná rada

Sídlo: Štúrova 8, 815 72 Bratislava

Právna forma: Občianske združenie

IČO: 00177431

Kolektív BSP Pomstiteľ v r. 1982.

Foto: archív autora

BITKA O

O osude ťaženia na Kavkaz sa rozhodne pri Stalingrade. *Generál Alfred Jód, náčelník štábu vrchného velenia nemeckých ozbrojených síl, júl 1942*

Boj o Stalingrad je v určitom zmysle gigantickým konfliktom medzi národným socializmom a boľševizmom, alebo lepšie povedané, medzi Hitlerom a Stalinom.

Josef Goebbels, denník, 15. 9. 1942

Ani o krok späť! To sa musí stať našim heslom. Je nutné brániť do poslednej kvapky krvi každú pozíciu, každú meter sovietskeho územia, držať každú piad' sovietskej pôdy a brániť ju až do konca.

Josif V. Stalin v rozkaze číslo 227, 28. 7. 1942

Utrpeli sme značné straty, lebo odrazu odpor Rusov v meste nevidane zosilnel. Rusi sa tu doslova dali zabíjať.

Manfred Gusovius, vojak Wehrmachtu, účastník bojov o Stalingrad

Tu v Stalingrade musí človek vydržať za cenu života, smrti, či za cenu čokoľvek iného. Teraz vydržíme, ale ešte nevíťazíme. Na týchto miestach sa ešte nezrodila sláva vojska a divízií ruskej armády. Ale každú noc sa tu rodí, tu alebo tam, sláva ruského vojaka.

Konstantin Simonov, Červená hniezda, 11. 9. 1942

Ak hlavné veliteľstvo pozemných vojsk okamžite nezruší rozkaz vytrvať v „ježkovej pozícii“ (čiže ako skrútený ježko odolávať útokom zo všetkých strán – poznámka prekladateľa), vlastné svedomie nám ukladá povinnosť k armáde a nemeckému ľudu vziať na seba slobodu konania, znemožnenú doterajšími rozkazmi, a uskutočniť výpad, ktorý nám umožní využiť zatiaľ ešte existujúce možnosti na odvrátenie katastrofy. V hre je úplné zničenie 200 000 bojovníkov a ich kompletného materiálneho vybavenia.

Walter von Seydlitz, memorandum, 25. 11. 1942

Kapituláciu zakazujem. Armáda bude držať svoje pozície do posledného vojaka a do posledného náboja a jej hrdinská výdrž bude nezabudnuteľným príspevkom k vybudovaniu obranného frontu a k záchrane Západu.

Adolf Hitler v rádiograme Paulusovi, 24. 1. 1943

Nemáme žiaden zimný odev. V každej rote je päť párov „ersatz-váleniek“ – sú to vysoké topánky zo slamy na drevenej podrážke. Nezohrievajú nohy a je skoro nemožné, aby v nich človek chodil. Boli sme oklamani a odsúdení k smrti; zomrieme buď v dôsledku vojny alebo mrazu.

Waltz Günther, vojak 305 pešej divízie, zajatý v novembri pri Stalingrade

Stalingrad je dejiskom najdrahšie zaplateného a najzúrivejšieho zápasu v tejto vojne. Pokiaľ ide mieru intenzity, ničivosti a hrôzy nemá Stalingrad obdobu. Boli tam nasadené v plnej sile dve najväčšie európske armády a nemohli sa zmesť do iného menšieho rámca, ako bol boj na život a smrť, ktorý zahŕňa celú krajinu.

Úvodník The New York Times, 4. 2. 1943

Mená často určujú osudy svojich nositeľov (nomen omen) a v prípade mesta Stalingrad sa to určite potvrdilo. Stalingrad (pôvodne Caricyn, dnes Volgograd), mesto kopírujúce pravý breh Volgy v dĺžke 61 kilometrov, sa stal v rokoch Druhej svetovej vojny najmä kvôli svojmu menu z podružného cieľa operácie Blau hlavným cieľom celého nemeckého ťaženía v roku 1942. Bitka o Stalingrad sa stala rozhodujúcim zlomom vo vývoji vojny, víťazstvom v nej Červená armáda prevzala strategickú iniciatívu a do konca vojny sa jej už nevzdala. Po Stalingrade už nešlo o to, či a kedy, ale ako a kedy Nemci prehrajú vojnu.

Podľa plánu operácie Blau veliteľstvo Wehrmachtu sústrediac veľké sily na juhozápadnom úseku frontu počítalo s tým, že rozdrví sovietske vojská, dostane sa k veľkému ohybu Donu, okamžite ovládne Stalingrad, obsadí Kaukaz a potom aj Moskvu. Na Stalingrad boli presmerovaná 6. poľná a 4. tanková nemecká armáda. Neskôr boli vtiahnuté do boja talianska a dve rumunské armády. Ak v júli útočilo na Stalingrad 30 nepriateľských divízií, v auguste ich už bolo 69 a v septembri 81. Od tohoto momentu sa stalingradský úsek frontu stal hlavným centrom bojov.

Vo výnimočne ťažkých bojových podmienkach na veľkom ohybe Donu a na prístupových cestách k Volge sa začala jedna z najväčších bitiek druhej svetovej vojny. 17. júla 1942 sa predné jednotky nemeckých fašistických vojsk dostali k rieke Čir a začal sa boj s jednotkami 62. a 64. armády. Nacistické vojská prevyšovali sovietske vojská vo všetkých zložkách:

SOVIETSKE VOJSKÁ	NACISTICKÉ VOJSKÁ	POMER SÍL
12 divízií	14 divízií	1:1,1
160 000 vojakov	270 000 vojakov	1:1,7
2 200 diel a mínometov	3 000 diel a mínometov	1:1,3
400 tankov	okolo 500 tankov	1:1,2
454 lietadiel	1 200 lietadiel	1:2,6

Napriek tomu, po viac ako mesiac dlhých bojoch na vonkajšej obrannej línii, bol plán hitlerovcov na okmažité obsadenie mesta zmareny.

Od 1. do 23. augusta 1942 bolo na Stalingrad uskutočnených 16 leteckých útokov. 23. augusta o 16. hodine 18 minúte sa na mesto vrhla flotila, ktorá zhodila vyše 12 tisíc bômb. Boli použité kombinované bomby, ktoré okrem ničivej sily spôsobovali veľké ohniská požiarov. Počas tohoto bombardovania zahynuli desaťtisíce civilných obyvateľov. Bolo zničených takmer 42 tisíc budov (85 % obytného fondu).

V tento deň, prelomiac obranu v priestore osídlených miest Peskovatka-Vertačij, sa nemecké tanky za podpory motorizovanej pechoty dostali na severný okraj Stalingradu, k dedinke Latošinka. Na obranu mesta sa postavili oddiely ľudovej domobrany, stalingradská milícia, námorníci Volžskej vojnovnej flotily, frekventanti vojenských učilišť, vojaci dvoch protiletadlových delostreleckých plukov. Sily boli nerovné. Nepriateľ, hoci i pomaly, ale postupoval do centra Stalingradu. V polovici septembra sa v meste začali poličné boje. Fašisti sa predierali k Volge. Prenású hlavný úder na juh mesta vrhli na prielom obrany 7 divízií, 500 tankov, okolo poldruha tisíc diel. 62. armáda (veliteľ generál V. I. Čujkov) a 64. armáda (veliteľ generál M. S. Šumilov), ktoré bránili Stalingrad, boli odrezané jedna od druhej. 14. september 1942 sa stal

jedným z najkritičejších dní v etape obrany Stalingradu. Nepriateľ v niekoľkých miestach prenikol do mesta, obsadil budovu železničnej stanice, ktorá v priebehu troch dní trinásťkrát prechádzala z rúk do rúk.

Boje v Stalingrade sa zmenili na neobyčajne náročné a dlhé poličné boje. Zvádzal sa boj o každú ulicu, každý dom, každý byt, každý kúsok zeme. Obrancovia mesta preukazovali úžasnú mieru odvahy, hrdinstva, obety. Jedným zo symbolov obrany mesta sa stal boj o tzv. Pavlovov dom. V polovici septembra vznikla hrozba, že sa fašisti dostanú k Volge v priestore námestia 9. januára (dnes námestie V. I. Lenina) a mlyna (jeho zrúcaniny sú historickým pamätníkom). S cieľom vytvoriť z dvoch obytných štvorposchodových domov oporné body obrany poslalo k nim vedenie 13. gardovej streleckej divízie dve skupiny vojakov. Prvá skupina pod vedením seržanta Jakova Fedotoviča Pavlova pozostávala zo štyroch vojakov, ktorí vytlačili Nemcov z prvého domu a opevnili sa v ňom. Druhá skupina, četa poručíka N. E. Zabolotného, obsadila druhý dom. Po príchode posíl sa posádka Pavlovho domu zväčšila na 25 ľudí. Pozostávala z vojakov desiatich národností. Gardoví vojaci s pomocou ženistov zdokonalili obranu domu, zaminovali všetky prístupy k nemu. Dom sa stal nedobytnou pevnosťou. Legendárna posádka držala dom 58 dní, ale nepriateľovi ho nevydala.

Napriek tomu, že v novembri 1942 nacisti obsadili až 90 % územia mesta, hrdinský odpor obrancov Stalingradu vytvoril podmienky k prechodu sovietskych vojsk do rozhodujúcej ofenzívy. Operáciu s kódovým názvom Urán navrhli a vypracovali G. K. Žukov a A. M. Vasilevskij. 19. novembra 1942 vojská Juhozápadného (veliteľ generál N. F. Vatutin) a Donského (veliteľ generál K. K. Rokossovskij) frontu prešli do útoku severne od Stalingradu. 20. novembra vojská Stalingradského frontu (veliteľ generál A. I. Jeremenko) začali útočiť z juhu. V pomere síl bola značná prevaha na strane sovietskych vojsk:

SOVIETSKE VOJSKÁ	NACISTICKÉ VOJSKÁ	POMER SÍL
1 103 000 vojakov	1 011 000 vojakov	1,1:1
15 501 diel a mínometov	10 290 diel a mínometov	1,5:1
1 493 tankov	675 tankov	2,2:1
1 350 lietadiel	1 216 lietadiel	1,1:1

23. novembra 1942 sa vojská troch frontov stretli v priestore mestečka Kalač a uzatvorili obruč pod Stalingradom. V kotli sa ocitlo 22 elitných divízií a 160 samostatných jednotiek nepriateľa v celkovom počte do 250 000 vojakov, vrátane talianskych, maďarských a rumunských jednotiek. K 30. novembru sa front posunul vonkajším okruhom od obkľúčených vojsk o 150–200 kilometrov.

Okrem márnej snahy letecky zásobovať obkľúčené vojská sa Hitlerovské velenie pokúsilo vyslobodiť ich z obkľúčenia 12. decembra útokom zosilnenej skupiny armád Don pod velením Ericha von Mansteina. Tento pokus zmarili vojská 2. gardovej armády generála R. J. Malinovského, 5. údernej armády generála M. M. Popova a 51. armády generála N. I. Trufanova.

Po opakovanom odmietnutí kapitulácie zo strany velenia 6. nemeckej armády pristúpili vojská Donského frontu k poslednej operácii Stalingradskej bitky, nesúcej názov Kol'co (Kruh), cieľom ktorej bolo rozdeliť a zlikvidovať nemecké vojská. 31. januára 1943 sa poľný maršál Friedrich Paulus vzdal do zajatia. 2. februára boli boje v Stalingrade ukončené zajatím 90 000 nacistických vojakov.

V Nemecku tri dni viali čierne zástavy a hrala sa len smútočná hudba. Bitky sa zúčastnilo na oboch stranách okolo 2,2 milióna vojakov, viac ako 2 500 diel a mínometov, 2 tisíc tankov a 2 tisíc lietadiel. Na Stalingrad nacisti zvrhli okolo 1 milióna bômb o celkovej váhe 100 000 ton.

Po skončení bojov zostalo v meste celkovo len 11 % obytnej plochy. Okrem Kirovovho obvodu, ktorý Nemci nikdy neobsadili, boli ostatné obvody mesta prakticky úplne zničené. Spálených, alebo zničených bolo 41 685 domov, 124 škôl, 120 škôlok, 14 divadiel a kinosál, 75 klubov, 2 cirkusy, 2 múzeá, galéria, 15 nemocníc. Skoro úplne boli zničené inžinierske siete – vodovod, kanalizácia, energetické rozvody. Celkové škody dosiahli cez 9 miliárd rubľov. Zo 480 tisíc obyvateľov mesta v ňom zostalo len 32 tisíc.

V okruhu 100 kilometrov nebola žiadna zeleň, bola buď zničená alebo vyrúbaná. Boje prežil len jeden jediný topoľ, dodnes stojaci živý pamätník bojov...

Ústredným bodom Pamätníka bitky o Stalingrad na Mamajovej mohyle je socha Matka Vlast volá. Autorom stavby, ktorú ukončili roku 1967, je Jevgenij Viktorovič Vučetič.

Stalingradská Madona, autor protestantský pastor a vojenský lekár 16. tankovej divízie 14. tankového zboru Wehrmachtu Kurt Roiber zomrel v zajatí na týfus 20. 1. 1944.

© 2013 Koncepcia a text: Vladimír Ivčič © 2013 Grafické spracovanie: Silvía Kováčiková, Peter Duriš

- 5. 4. 1942 – Adolf Hitler podpisuje Smernicu č. 41, ktorou určuje hlavné operácie na južnom krídle frontu, dosiahnutie zdrojov ropy.
- 28. 6. 1942 – Začiatok operácie Blau.
- 4. 7. 1942 – Obsadenie Sevastopolu fašistami.
- 12. 7. 1942 – Vytvorenie Stalingradského frontu pod velením S. K. Timošenka.
- 23. 7. 1942 – Obsadenie Rostova, Hitler podpisuje smernicu č. 45 o dobytí Stalingradu.
- 28. 7. 1942 – Stalin vydáva rozkaz č. 227, známy pod vyjadrením „Ani krok späť!“

- 19. 8. 1942 – 6. armáda generála Paulusa začala útok na Stalingrad.
- 23. 8. 1942 – Nemecká Luftwaffe bombardovala Stalingrad, 82 lietadiel zhodilo vyše 12 tisíc bômb, bolo zničených takmer 42 tisíc budov (85 % obytného fondu).
- 23. 8. 1942 – 6. armáda generála Paulusa preniká na predmestia Stalingradu.
- 26. 8. 1942 – Armádny generál G. K. Žukov sa stal zástupcom vrchného veliteľa Červenej armády.
- 10. 9. 1942 – Nemeckí vojaci prvýkrát prenikli k rieke Volge.

- 14. 9. 1942 – Jednotky 6. armády sa predražia železničnú stanicu, dostali sa do mesta.
- 15. 10. 1942 – Nacistické jednotky obsadili Stalingrad, 2,5 km úseku sa prebili k Volge.
- 14. 11. 1942 – Posledný pokus nacistov o dobytí Stalingradu, 62. armádu na tri časti, ale ich útok bol odrazený.
- 19. 11. 1942 – Červená armáda zahajuje operáciu Urán.

STALINGRAD

70. výročie

MEDAILA ZA OBRANU STALINGRADU

Bola udeľovaná všetkým účastníkom obrany Stalingradu z radov vojakov Červenej armády. Jej prvým nositeľom bol veliteľ 64. armády generál Michail Stepanovič Šumilov, ktorému do rúk zložil kapituláciu maršal Paulus.

Vasilij Ivanovič Čujkov (12. 2. 1900 - 18. 3. 1982), maršal Sovietskeho zväzu, dvojnásobný hrdina ZSSR. Zohral významnú úlohu ako veliteľ 62. armády pri obrane Stalingradu a dobíjaní Berlína. V rokoch 1960 - 1964 bol vrchným veliteľom sovietskych pozemných síl. Je pochovaný na Mamajovej mohyle ako prvý maršal ZSSR, ktorého nepochovali v Moskve.

Konstantin Konstantinovič Rokossovskij (21. 12. 1896 - 3. 8. 1968), maršal Sovietskeho zväzu a Poľska. Ako veliteľ Stalingradského frontu viedol operáciu Urán a následne jednotky jeho frontu zlikvidovali obkľúčené nemecké jednotky, zajali 24 generálov, 2 500 iných dôstojníkov a takmer 90 000 vojakov. V rokoch 1949 - 1956 vykonával funkciu ministra obrany Poľska a prvého námestníka ministerského predsedu Poľska.

Zinajda Vissarionovna Jermoljeva (1898 - 2. 12. 1974), akademička, venujúca sa mikrobiológii a epidemiológii. Vytvorením vakcíny proti infekciám šírených stepnými hľadavcami a organizáciou programu preventívneho očkovania zachránila desatisíce vojakov Červenej armády v bojoch o Stalingrad. Aj v čase vojny v rokoch 1943 - 44 dokázala zaviesť priemernú výrobu antibiotík v Sovietskom zväze.

Friedrich Wilhelm Ernst Paulus (23. 9. 1890 - 1. 2. 1957), veliteľ nemeckej 6. armády. Ako prvý poľný maršal v nemeckej vojnovnej histórii kapituloval 31. marca 1943 v Stalingrade. V sovietskom zajatí sa stal kritikom nacistického režimu. Od roku 1954 pôsobil ako riaditeľ pre výskum vojenských dejín a vyučoval vojenské dejiny. Zomrel 1. 2. 1957, deň pred 14. výročím porážky u Stalingradu.

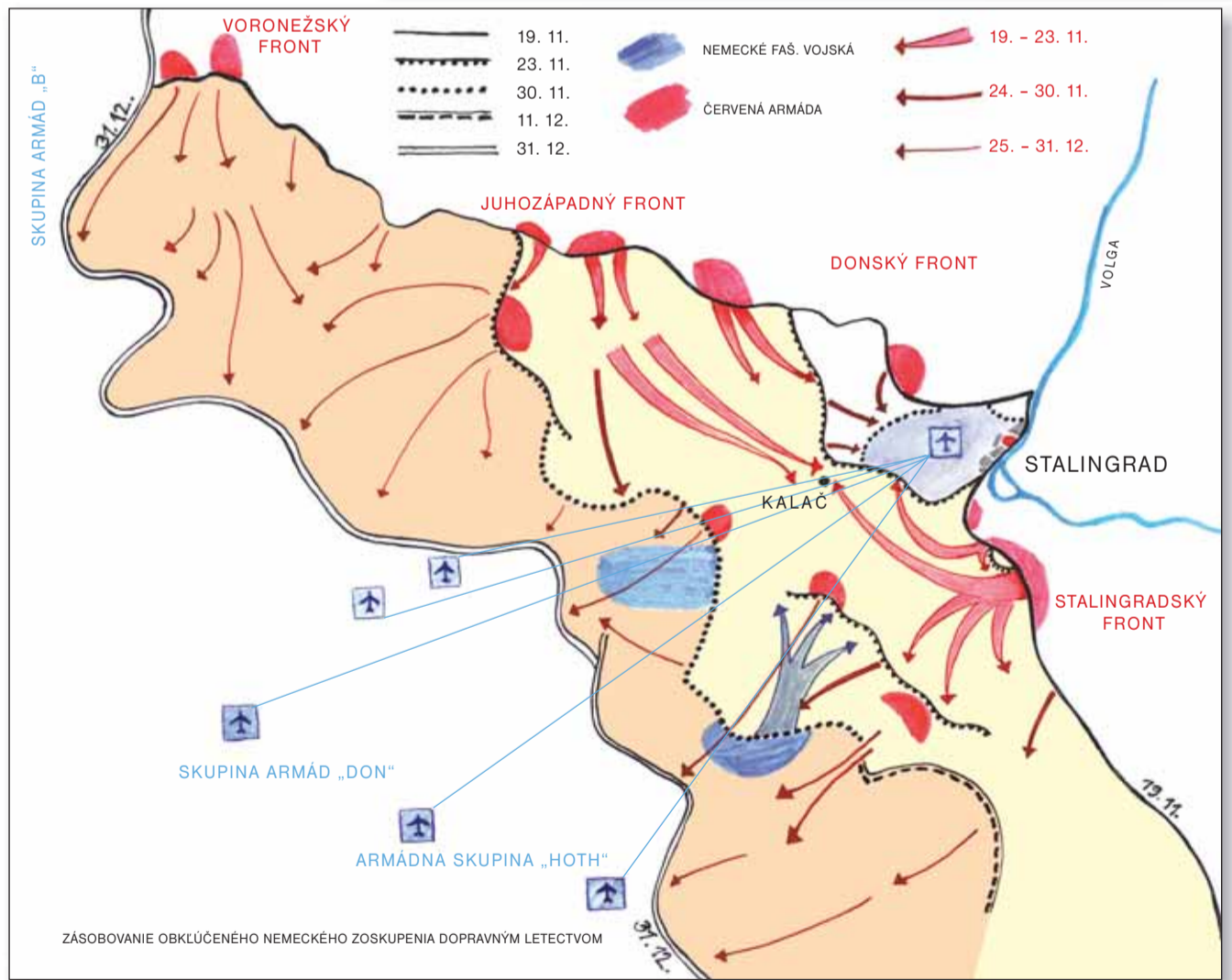
Walther Kurt von Seydlitz-Kurzbach (22. 8. 1888 - 28. 4. 1976), nemecký generál, vyznamenaný Železným krížom s dubovou ratolesťou. V boji o Stalingrad bol zajatý, stal sa vedúcim predstaviteľom antinacistického organizácie - Ligy nemeckých dôstojníkov. Za toto bol v Nemecku odsúdený v neprítomnosti na trest smrti. V roku 1955 bol prepustený zo sovietskeho zajatia a žil až do svojej smrti v západnom Nemecku, kde mu anulovali rozsudok smrti.

BOJE O STALINGRAD (13. 9. - 18. 11. 1942)

PROTIÚTOK ČERVENEJ ARMÁDY A OBKĽÚČENIE NEMECKÝCH FAŠISTICKÝCH VOJSK V BITKE NA VOLGE 19. 11. - 31. 12. 1942

ali do stredu mesta, začali sa boje o hlavnú k Volge v rajióne Centrálne nábrežie. Stalingradský traktorový závod a na úzkom je. bytie Stalingradu. Podarilo sa im rozdeliť n útok stroskotal. operáciu Urán s cieľom obkľúčiť 6. armádu pri Stalingrade.

23. 11. 1942 - Jednotky Juhozápadného a Stalingradského frontu sa spájajú pri meste Kalač na Done a obkľúčujú 6. armádu.
12. 12. 1942 - Zosilnená nemecká skupina armád Don pod velením poľného maršala E. Mansteina prešla do útoku s cieľom prelomiť obkľúčenie. Útok však bol odrazený.
8. 1. 1943 - V snahe predísť zbytočnému krviprelievaniu predložilo vedenie Červenej armády veleniu 6. nemeckej armády ultimátum o kapitulácii, ktoré bolo zamietnuté.

10. 1. 1943 - Červená armáda zahajuje operáciu Kolco (Kruh) s cieľom rozdeliť a zlikvidovať nemecké vojská.
31. 1. 1943 - Poľný maršal F. Paulus sa vzdal do zajatia. „Južná“ skupina nepriateľských vojsk kapitulovala.
2. 2. 1943 - Bola zničená posledná skupina nemeckých vojsk pri Stalingrade.
1. 5. 1945 - Mestu Stalingrad bol udelený čestný titul Mesto hrdina.

Ján Berky Mrenica

(11. 5. 1939 – 12. 10. 2008) – HUSĽOVÝ VIRTUÓZ

Fantastický huslista – to je najlepší prívlastok k menu Ján Berky Mrenica, ale jedným dychom treba dodať aj prívlastok – dobrý človek. O pravdivosti tohto tvrdenia každého presvedčí jeho hudba, ale aj príbeh života, ktorý tesne pred smrťou porozprával spisovateľovi Jánovi Čomajovi.

Ján Berky Mrenica bol s hudbou spätý celý život, hľadal a našiel v nej zmysel svojho života. Narodil sa 11. mája 1939 v Očovej, malebnej dedine pod Poľanou, ako tretie z piatich detí v rodine Berkyovcov. O svojom rodnom kraji, kolíske mnohých ľudových piesní a tancov, sa vyjadroval vždy s láskou a pokorou a rád sa tam vracal. Rodinu Berkyovcov každý v okolí poznal, lebo otec bol huslista a hrával pri všetkých dedinských sviatkoch. Čoskoro v dedine všetci poznali aj malého Janka, ktorý každú nedeľu chodil s otcom hrať z domu do domu. Ľudia si na pravidelný koncert zvykli, bez neho by sa im ani nedeľa nerátala.

Jánov otec bol dobrý huslista, ale on si stále myslel, že nadanie zdedil po mame, ktorá tragicky zahynula, keď mal šesť rokov. Pamätal sa, že krásne spievala. Po jej smrti zostalo päť detí polosirotnami, otec sa druhýkrát oženil a nová žena priviedla do domu ďalšie tri deti. Deti žili v chudobe, ale otec sa usiloval vychovať z nich statočných ľudí. Malý Janko mohol iba snívať, že raz bude hudobníkom. Aj prvé husle, na ktorých hral, boli otcove. No už vtedy natrafil na dobrých ľudí a ako malý školák dostal husle od vdovy, ktorej zostali po nebohom manželovi. Odvtedy hral všade a bol šťastný, keď si husle mohol

zobrať aj do školy a ešte šťastnejší, keď mu spolužiaci tleskali a učiteľka ho pochválila za to, čo zahral.

V škole sa Janko neučil najlepšie, najradšej zo všetkého mal slohové práce, pri ktorých mohol využiť svoju fantáziu. Učiteľka ho aj tak máli radi, dobre vedeli, že sa chce venovať hudbe a sem-tam prižmurili oči pri hodnotení iných predmetov. Veľmi túžil študovať na konzervatóriu v Bratislave a po skončení základnej školy aj urobil skúšky. Napokon uznal, že nebude mať za čo študovať a išiel sa učiť do Partizánskeho za zámočníka. V učilišti mal zabezpečené bývanie, stravu a rodičom odpadla starosť o jeden hladný krk. Janko si na život v internáte privykol, hoci mu spočiatku bolo smutno, najmä, keď si uvedomil, že ho doma nikto nečaká. Zaťal sa a povedal si, že keď raz bude mať svoju rodinu, jeho deti nesmú nikdy zažiť takýto pocit. Podarilo sa mu to, s manželkou Evou vychovali tri úspešné deti, z ktorých sa hudbe venuje syn Ján – umelecký vedúci orchestra Diabolské husle, ktorý založil jeho otec. Aj najmladšia dcéra Eva ukončila konzervatórium a je učiteľkou hudby vo Viedni.

V učilišti v Partizánskom sa stretlo niekoľko šikovných muzikantov, a keď si založili malú kapelu, Jánovi Berkymu Mrenicovi sa život hneď zdal krajší. Zakrátko bola inštrumentálna skupina známa v celom okolí, ale sen o konzervatóriu sníval ďalej. Podarilo sa mu ho splniť až po ukončení učilišťa, keď sa dostal na štátne konzervatórium v Bratislave do triedy významného slovenského husľového pedagóga Albína Vrteľa, ktorý

predpovedal talentovanému husľistovi veľkú budúcnosť.

Medzitým sa zúčastnil na konkurze do Slovenského ľudového umeleckého súboru, kde s povzbudivým úsmevom k nemu pristúpil skladateľ a upravovateľ ľudových

Foto: Internet

piesní Tibor Andrašovan. Skúšky urobil a 18-ročný sa stal členom azda najúspešnejšieho slovenského umeleckého súboru tých čias. Pri jeho príchode do súboru bol koncertným majstrom jeho bratranec a veľký vzor Rinaldo Oláh – famóznym huslista, hudobník s absolútnym sluchom, človek úplne oddaný muzike. Po roku sa Ján Berky Mrenica stal, na podnet vtedajšieho umeleckého riaditeľa Tibora Andrašovana, zástupcom koncertného majstra. Po odchode Rinalda Oláha prebral miesto koncertného

majstra a na tomto mieste v súbore pôsobil vyše tri desiatky rokov. Súbor nemal v repertoári len piesne a skladby slovenského folklóru, ale aj skladby cudzích autorov, ako aj skladby vážnej hudby. S veľkým úspechom sa na koncertoch stre-

do Indie v roku 1974, zájazdy do USA či na Filipíny. Nezabudnuteľné zážitky mal zo stretnutí s krajanmi v USA, ktorí slovenských hudobníkov, spevákov a tanečníkov vítali srdečne a s dojatím počúvali piesne, cez ktoré sa aspoň na chvíľu vrátili domov.

Po odchode zo SLUK-u v roku 1990 bol Ján Berky Mrenica koncertným majstrom orchestra medzinárodnej muzikálovej spoločnosti so sídlom v Nemecku, ktorý hral viacero svetových muzikálových hitov. Medzitým však pripravoval založenie vlastného orchestra. Zakrátko sa mu to podarilo, s bývalými členmi SLUK-u založil skupinu Diabolské husle, ktorá úspešne koncertovala doma i v zahraničí. Ján Berky Mrenica prežil s Diabolskými husľami pár pekných rokov a súbor dosiahol viacero prvenstiev na hudobných festivaloch v zahraničí. Na Slovensku bol orchester ocenený v roku 1999 Zlatou platňou za album *Gypsy Dance* a trikrát získal cenu Grammy od slovenskej hudobnej akadémie.

V posledných rokoch života mu choroba natrvalo vytrhla husle z rúk, ale aspoň v mysli sa vracal do rodnej Očovej a na svetové javiská, kde vystupoval. Svoje vzácne husle daroval vnučke Barbore, ktorá študovala hru na husliach na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Vedel, že budú v dobrých rukách. Hudba znie v rodine Berkyovcov aj po smrti slávneho Jána Berkyho Mrenicu, a to by preňho, ktorý si rodinu vážil ako najcennejší poklad, bolo vari najväčším zadosťučinením. Zomrel 12. októbra 2008, krátko po smrti svojej milovanej manželky Evy. **Jozef LEIKERT**

Jubileum Milana Sajenka

Krásneho jubilea, 80 rokov, sa 1. marca dožil člen SZPB v Slavošovciach, okres Rožňava, Milan Sajenko, ktorý mal pozoruhodný osud. Jeho otecka Alexeja Sajenka zajali v prvej svetovej vojne vojaci rakúsko-uhorskej monarchie. Ako zajatec sa dostal do zajateckého tábora v Rakúsku. Po skončení vojny odišiel do Čiech, kde sa usadil.

Ako mladý ctížiadostivý človek sa prihlásil na Vysokú školu chemicko-technologickú v Prahe. Počas štúdií sa zoznámil s Annou Pozemskou, s ktorou sa oženil. Usadili sa v Radotíne pri Prahe. Mali jedného syna Milana, ktorý sa novomanželom narodil prvého marca.

Mladého inžiniera zaviali cesty za prácou a živobytím na jeseň 1938 do srdca Slovenského rudohoria, Slavošoviec, kde dostal prácu v tamjších papieriňach. V novom bydlisku sa poriadne ešte nezabývali, keď vypukla druhá svetová vojna. Hrôzy vojny si malý chlapec veľmi neuvedomoval. Zlom nastal po vypuknutí Slovenského národného povstania. V ich dome sa schádzalo veľa „dospelých“ chlapov a často hovorili medzi sebou aj po rusky.

Ako malého chlapca ho viac zaujímali ich samopaly ako dôvody,

Milan Sajenko pred portrétom Dobšinského v múzeu P. E. Dobšinského v Slavošovciach. Vľavo M. Sajenko, vpravo akademický sochár Š. Pelikán počas prehliadky múzea v júli 2012.

Foto: archív autora

pre ktoré chodili k jeho oteckovi. Najväčším zážitkom bolo „poľadkať alebo nebodaj „poľadkať“ si skutočný samopal. Zlom nastal, keď sa stále častejšie začalo spomínať „prídu Nemci“!!! A skutočne aj prišli. No to ho už rodičia patrične inštruovali, že ako sa ma správať. Veď už bol „skoro chlap“, kde by vyzradil „svojich kamarátov“, ako boli priatelia otecka „Kozlov, Manin...“

Vojna sa skončila, po nej sa pravidelne v dni výročí SNP v ich dome objavovali dlhé roky ich „bývalí kamaráti z vojny“.

Po skončení základnej školy začal navštevovať gymnázium v Rožňave. Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici ukončil v roku 1958. V roku 1956 uzavrel manželstvo s Margi-

rou, rodenou Galovou, zo Štítnika. Spolu vychovali dvoch synov a dcérku. V roku 2000 manželka po desaťročnom boji s onkologickým onemocnením zomrela.

Po úmrtí otecka v roku 1957 vyhovel jeho žiadosti a bol preložený do svojho rodiska v Slavošovciach k svojej matke, kde sa stal riaditeľom základnej školy v roku 1960 a túto funkciu vykonával až do roku 1990. Okrem pedagogickej práce sa venoval zhromažďovaniu písomných a vecných materialov, týkajúcich sa protifašistického odboja v okolí Slavošoviec a Čiernej Lehoty. V obci vytvoril „izbu tradícií, venovanú tejto problematike. Žiaľ, po roku 1990 zanikla.

Písomné materiály týkajúce sa odboja odovzdal v roku 2009 pri otváraní stálej expozície v Gemersko-Malohontskom múzeu v Rim. Sobote a Múzeu SNP v Banskej Bystrici. Dlhé roky pôsobil ako predseda HDK pri ObV SZPB v Rožňave.

V roku 1970 otvorili spolu s potomkom Pavla Emanuela Dobšinského, Jána Čajaka, pamätnú izbu k jeho životu a tvorbe

v jeho rodnom dome v Slavošovciach. Dodnes neustále dopĺňa malé „Dobšinského múzeum“, jediné na Slovensku. Dokonca v múzeu je aj jeden exponát prekladu Dobšinského rozprávok do čínštiny. Škoda, že málokto na Slovensku vie o tomto krásnom kultúrnom stánku Slovenského „Homéra“, ako Milan Sajenko, charakterizuje P. E. Dobšinského každému návštevníkovi.

Mohli by sme spomenúť ďalšie nezaplátiteľné aktivity nášho jubilanta až k otvoreniu Slavošovského železničného tunela, ktorý nebol daný nikdy do prevádzky, vybudovaného počas Slovenského štátu na zabezpečenie železničnej dopravy z Banskej Bystrice cez Muráň do Slavošoviec, práve kóli papieriňami, odovzdaný turistom na jeseň v roku 2012.

Nuž, ak vaše cesty „zablúdia“ do srdca Slovenského rudohoria, neobídite Čiernu Lehotu, Slavošovce, a nadýchajte sa čerstvého ducha „slovanského“ z čara rozprávok P. E. Dobšinského a pri pamätníkoch SNP postojte a vzdajte hold minútu ticha ako úctu padlým za našu slobodu.

Jozef PUPALA

Jubilanti ZO SZPB sa dožívajú

- **Bratislava 3:** Dr. Oto Fusán 91 rokov.
- **Bratislava 9:** Elena Drinková 91 a Zdeno Löffler 75 rokov.
- **Bratislava 24:** JUDr. Štefan Kusý 87, Štefan Čáni 80 a MVDr. Pavel Dobrocký 80 rokov.
- **Badín:** Anna Šúrová 85 rokov.
- **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Helena Bartošová 85 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Jozef Sokol 88 a Albert Mikovíny 86 rokov.
- **Bernolákovo:** Erika Piterová 70 rokov.
- **Brezno 1:** Mgr. Alena Hudecová 70 a Ing. Ján Longauer 60 rokov.
- **Bzince p/Javorinou – Cetuna:** Ing. Rudolf Gašparík 86, Milan Slávik 81, Eva Bumbálová 70 a Dana Bahníková 55 rokov.
- **Čierny Potok:** Antonín Pupala 60 rokov.
- **Dolné Vestenice:** Natália Matejčková 70 rokov.
- **Humenné 1:** Magda Kotradyová 81 rokov.
- **Hniezdne:** Marta Krafčíková 70 a Anna Gudaneková 65 rokov.
- **Hostie:** Paulína Magušínová 92, Gejza Magušín 75 a Mária Magušínová 65 rokov.
- **Hrachovo:** Mária Mareková 80 rokov.
- **Hnúšťa:** Mária Nevečeralová 90 rokov.
- **Horná Streda:** Štefánia Kucharová 91 a Vladimír Repčík 87 rokov.
- **Hronec:** Júlia Englérová 82, Dezider Gromus 80 a Pavel Gotlieb 75 rokov.
- **Chtelnica:** Mária Polakovičová 85 rokov.
- **Jasenie:** Milan Strečok 65 rokov.
- **Košice – Staré Mesto:** Ján Petro 88 rokov.
- **Kordíky:** Gabriela Tomašovičová 85 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Anna matejčková 83 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Emília Urbanová 85 rokov.
- **Lipany:** Mária Hromjáková 82 a Marián Miko 60 rokov.

- **Lehota p/Vtáčnikom:** Mária Hurtišová 86 rokov.
- **Lastovce:** Anna Magyarová 65 rokov.
- **Lubietová:** Mária Jezná 86, Irena Filadelfiová 80 a Elena Jamrisková 65 rokov.
- **Myjava:** Zuzana Smetanová a Štefan Dekánek 85, Oľga Šikudová 84 a Miroslav Kulíšek 65 rokov.
- **Martin – Juh:** Emília Matejčeková 86 rokov.
- **Martin – Stred:** Mária Matelková 87 rokov.
- **Miezgovce:** Emil Pastorek 75 rokov.
- **Michalany:** Šarlota Vasilčáková 89 rokov.
- **Muráň:** Anna Kotzmanová 91, Mária Sojáková 83 a Zuzana Ďurejová 81 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Emília Šurianska 75 rokov.
- **Prašník:** Pavlína Kubišová 85 rokov.

- **Pezinok:** Hedviga Marenčíková 87 a Otto Chmelár 81 rokov.
- **Prievidza:** Ján Dovina 91, Milada Čajková 86 a Mária Švecová 84 rokov.
- **Partizánske:** Agneša Minárová 85, Pavol Bartók, Jaroslav Halabrín a Michal Machala 80, Mária Kačínová 70 rokov.
- **Rimavská Sobota 1:** Jolana Čapkovičová 91 a Gizela Belicová 82 rokov.
- **Rimavská Sobota 2:** Emília Kaštanová a Alexander Jarjabka 85, Ivan Hoffman 84 rokov.
- **Ružomberok:** Elena Bednárová 87 a Mária Dodoková 82 rokov.
- **Sliach:** JUDr. Jozef Hering 82 a Ing. Pavel Murín 75 rokov.
- **Snina – mesto:** Mária Demeterová 83 rokov.
- **Senica:** Rudolf Medlen 83 a Ludmila Vlčková 75 rokov.
- **Svit:** Anna Katreniaková 96 a Rudolf Abraham 65 rokov.

- **Skýcov:** Antónia Pavčeková 92, Anna Zrastáková a Antónia Gahérová 91, Magdaléna Husáková 82 rokov.
- **Špania Dolina:** Matilda Selecká 90, Andrej Krajňák 70 a Anna Knoppová 50 rokov.
- **Trnava 2:** Štefan Palovič 91, Helena Vladovičová 89, Anna Rapantová 86, Alžbeta Markotánová 82 a Július Stiller 80 rokov.
- **Tlmače:** Mária Psárska 84, Ružena Malíková a Ing. Oldřich Kulhánek 75 rokov.
- **Tisovec:** Gabriela Dančíková a Richard Václavík 80 rokov.
- **Topoľčany 1:** Františka Mišútová 91 rokov.
- **Trenčín 1:** Augustína Kuricová 86 rokov.
- **Trebišov 3:** Vasil Šafran 91 a Ján Čintala 88 rokov.
- **Utekáč:** Lídia Navrátilová 83 rokov.
- **Ulič:** Mária Topoľančinová 87 rokov.

- **Valaská:** Božena Selčanová 90, Martin Švantner 84 a Ing. Juraj Uhrín 40 rokov.
- **Vráble:** Mária Berhelová 75 a Mgr. Helena Haulíková 70 rokov.
- **Veľaty:** Ján Jasič 89 rokov.
- **Zemplínske Hradište:** Jozef Šepelák 60 rokov.
- **Zemplínska Teplica:** Anna Kolesárová 92 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Pavel Slosiarik 65 rokov.
- **Závodka n/Hronom:** Mgr. Karolína Dudášová 60 rokov.
- **Zemianske Kostolany:** Ing. Vladimír Plachý 40 rokov.
- **Žiar n/Hronom:** Mária Trníková 81 rokov.
- **Žilina 1:** Matúš Beháň 86 rokov.
- **Žilina 12:** Anna Zolvíková 93 rokov.
- **Obľv Žilina:** Štefan Brindziar 86 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Policajný teror ho neodradil od ilegálnej činnosti

Základná organizácia SZPB v Hlohovci sa rozlúčila so svojim dlhoročným členom Augustínom Širokým. Narodil sa v rodine Augustína Širokého v Zavari roku 1923. Od samého začiatku vzniku slovenského klérofašistického štátu verejne dával najavo svoje postoje k tomuto zriadeniu, čo neuniklo Hlinkovej garde a Ústrednej štátnej bezpečnosti. Pri domovej prehliadke HG našla protištátne letáky, obraz prvého čs. prezidenta T.G. Masaryka a plagát s prečiarknutým pozdravom Na stráž! z jeho vlastným podpisom. V ten istý deň, 10. októbra 1940, otca odvieďa ÚŠB do väzenia v Ilave a priamo v triede zatkla aj jeho syna. Obaja boli odsúdení. Syn, ako mladistvý, dostal dva mesiace s podmienkou na dva roky a vyhodili ho zo školy. Otec si posedel vo väzení.

Ani policajný teror a domové prehliadky rodinu Širokých neodradzali od ilegálnej činnosti. Otec sa zapojil do občianskeho odboja „Národný pomstiteľ“ a s pobočkou odbojovej skupiny Flóra v Trnave. Usilovali sa pomáhať utečencom z protektorátu. Mladý Augustín na bicykli nebol až taký nápadný a mohol

služiť ako spojka medzi Trnavou, Zelenčom, Sereďou a Hlohovcom. Hlohovecká skupina bola neskôr odhalená a členovia skončili v koncentračných táborech a takisto tragicky skončila skupina Flóra zo Sereďe, za ukrývanie francúzskych utečencov. Zo Zelenča do Zavara k svojmu otcovi priviedol ruského parašutistu, ktorého zamestnali ako tovariša.

Do nových ilegálnych skupín sa v roku 1942 zapájajú aj zavarskí občania. Otec Široký získal do odboja i farára Michala Pavlíka, ktorý vystavoval krstné listy podľa potreby a po odchode Zavarčanov do Povstania posielal im pomocou rodiny Širokých lieky a obväzové materiály.

Zo Zavara odišlo do Povstania 19 dobrovoľníkov s trnavskou posádkou a ďalších 22, ktorí slúžili v iných posádkach. 26. a 27. augusta sa v dome Širokých zišli aktívni dôstojníci trnavskej posádky a prisahali na čs. zástavu vernosť Československej republike. Priviezli aj dve autá zbraní; časť ukryli na žandárskej stanici v Dolných Lovčiciach a zostatok u Širokých. S trnavskou posádkou odišli do Povstania otec Široký, jeho syn Augustín, zať

Vít Polák i „tovariš“, ruský parašutista Ivan. Ukryté zbrane sa napokon dostali k partizanom.

A. Široký ml. bol príslušníkom jednotky Dunaj II. s veliteľom F. Fišerom. Zúčastnil sa bojov o Horné Hámre, Sandriky, Hronskú Dúbravu, Očovú. Po potlačení Povstania jednotka ustúpila na Poľanu. Domov sa vrátil s podlomeným zdravím spolu s otcom a švagrom. Po návrate ich vysledila HG a 23. decembra 1944 ich všetkých troch zatkli. Z trnavskej väznice ich previezli do Justičného paláca v Bratislave a potom sa

dostali do transportu, ktorý smeroval do koncentračného tábora v Mauthausene. Na rakúskom území, pri Melku, kolónu napadli americké stíhačky v domnienke, že ide o nemeckú vojenskú kolónu. Vít Polák neprežil a A. Široký ml. bol ťažko ranený. Mal ale veľké šťastie, že sa ho ujali dvaja evanjelickí farári Bučko z Martina a Kolesár z Kochanoviec. Zachránili mu život tým, že ho vzali medzi seba a pomohli mu kráčať. Domov sa obaja vrátili s podlomeným zdravím. Otec o päť rokov, ako 51-ročný, zomrel.

Za bohatú odbojovú činnosť a osobnú statočnosť prepožičal Augustínovi Širokému prezident republiky gen. L. Svoboda najvyššie štátne vyznamenanie Čs. vojnový kríž a medailu Za chrbrosť. V Nemecku v Mauthausene dostal plaketu Maximiliana Kolbeho. Za svoju neúnavnú odbojovú, pracovnú a politickú činnosť bol držiteľom 19 vyznamenaní a piatich plaket. Pri pamätníku na Dukle boli udelené ďalším členom rodiny Širokých dva Čs. vojnové kríže i medaile Za chrbrosť.

Miroslav NEMČEK
predseda HDK pri ZO SZPB v Hlohovci

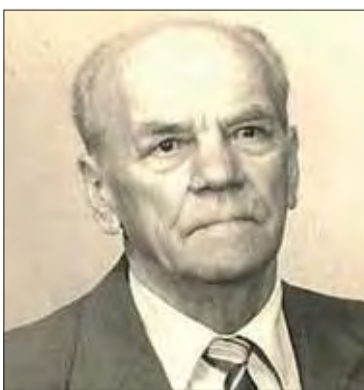
Navždy sme sa rozlúčili

- **Hronec** so 75-ročným Pavlom Rendekom.
- **Lubina** s 92-ročnou Annou Klimovou a 77-ročným Milanom Zemanovičom.
- **Lubietová** s 84-ročným Vlastimilom Jancikom.
- **Partizánske** s 82-ročným Jozefom Kačinom a 68-ročným Ladislavom Matulíkom.
- **Ružomberok** s 87-ročnou Annou Rekovou.
- **Rimavská Sobota 1** s 90-ročným Jánom Slávikom a 83-ročnou Elenou Hroncovou.
- **Sučany** s 84-ročnou Andrejkou Mikušovou.
- **Veľký Krtíš** s 83-ročnou Martou Gálikovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Tichá spomienka

Devätnásty február bol dňom 101. výročia narodenia Rudolfa Stuchlého. Narodil sa 19. februára 1912 v Starej Bielej na Ostravsku. Ako 15-ročný v roku 1927 sa presťahoval so svojou rodinou, otcom Alojzom, matkou Máriou a súrodencami Alojzom, Boženou a Máriou, spolu s bratrancom Štefanom Zezulkom do Dolného Kubína. Spomínam na otca s veľkou úctou. Už tradične naše mesto vyhlasuje každoročne najlepších športovcov či osobností roka. Verím, že aj on patril medzi nich v spojitosti s mestom Dolný Kubín. Rudolf

Stuchlý bol aktívny športovec, gymnasta. Zúčastnil sa vtedajších Sletov Vsesokolských (pred-

chodca spartakiád), VII. v roku 1926, VIII. v 1932, IX. v 1938 a X. v 1948 – ktorý bol posledný. V tomto roku dostal aj odznak Miroslava Tirša – za Dolný Kubín, župu Podtatranskú. V roku 1936 sa stal držiteľom osvedčenia cvičiteľ a až do roku 1973 sa aktívne venoval tejto činnosti. Pri príležitosti 50 rokov organizovaného športu v Dolnom Kubíne, v roku 1970, mu mesto a TJ poďakovalo za organizovanie a rozvoj športu v Dolnom Kubíne. Nechýbajú spomienky v knihe Vlada Medzihradského Osemdesiatiny športov a turistiky v Dolnom Kubíne.

Vždy pociťujem hrdosť, keď

držím v rukách jeho fotografie zo športovej činnosti, medaily a ocenenia. Či už ako športovca, účastníka odboja, alebo za zväz protifašistických bojovníkov.

Počas vojny pôsobil v oddiele Signál. Pri spomienke a kladení vencov s príležitosti oslobodenia Dolného Kubína vždy vzdávam úctu aj svojmu otcovi. Bol ranený a dokonca úradne vyhlásený za mŕtveho, keď fašistickí vojaci prepadli jeho vozidlo, kde bol spolu s Alžbetou Csilagyovou vyslaný na prieskum. V radoch aktívnych členov SZPB stál od roku 1972–1994 do svojej smrti 28. decembra 1994.

PAVOL STUHLÝ

Členovia SZPB hodnotia uplynulý rok a pr

Spojili užitočné s príjemným

Členovia ZO SZPB Trieda SNP Banská Bystrica sa rozhodli spojiť užitočné s príjemným. Usporiadali členskú schôdzu, na ktorej predsedníčka základnej organizácie informovala prítomných o činnosti a aktivitách od hodnotiacej schôdze a upriamila pozornosť na dôležité akcie, ktoré nás čakajú v najbližšom období.

Poukázala na nepriaznivú skutočnosť, že v priebehu januára vystúpilo zo SZPB z dôvodu vysokého veku a vážnych zdravotných dôvodov šesť dlhoročných členov. Vieme, že s touto skutočnosťou musíme počítať. Roky sa zastaviť nedajú, a preto je na nás, vynaložiť zvýšenú iniciatívu na získanie mladších aktívnych členov, ktorí budú pracovať vo zväze v duchu odkazu a skúseností odchádzajúcich členov, ktorým patrí poďakovanie za doterajšiu prácu.

Predsedníčka znovu pripomenula, že je potrebné naďalej venovať pozornosť získavaniu odberateľov Bojovníka. Hoci sa za posledný rok situácia v ZO zlepšila, aj tak je nepriaznivá.

Taktiež upozornila na výzvu SZPB venovať dve percentá dane z príjmov, ktoré podporia činnosť SZPB.

Vysvetľujeme a ozrejmujeme svo-

jim vnukom, študentom a žiakom, čo zapríčinili krutosti vojen. Koľko nevinných ľudí a tisíce detí zahynulo v koncentračných táborech, a že niečo podobné nesmieme už nikdy dopustiť. SZPB je vlastne hviezdou na oblohe diania, ktorá, hoci je často „zakrytá mrakmi“ neprajníkov, neustále svieti a ukazuje cestu, hlavne mladým do budúcnosti.

Na záver poďakovala predsedníctvu a sponzorom, ktorí prispeli do pokladne ZO SZPB a vďaka ktorým sa po oficiálnej časti konalo spoločenské posedenie členov a sympatizantov SZPB, ktorí si za sprievodu harmóniky zaspievali partizánske a ľudové piesne. Na pár hodín pozabudli na svoje starosti a choroby a odchádzali do svojich domovov s dobrým pocitom.

Eva BROZMANOVÁ
predsedníčka ZO SZPB, Tr. SNP B. Bystrica

Pohľad na výročnú schôdzu v Banskej Bystrici.

Prijali nových členov

Mesto Hriňová a pozvaní hostia, zástupcovia politických strán, ako aj občania Hriňovej si 12. februára pripomenuli 68. výročie oslobodenia nášho mesta.

Primátor Hriňovej a zároveň člen SZPB Stanislav Horník vo svojom vystúpení vyzdvihol význam účasti občanov pri oslobodzovaní nášho mesta a okolia počas druhej svetovej vojny, ktorí neváhali aj za cenu obete vlastných životov, bez rozdielu vierovyznania a politickej príslušnosti, aktívne sa zapojiť do boja proti fašistickým okupantom. Zároveň pripomenul, že súčasná generácia by na tieto udalosti nemala zabúdať, a preto takéto spomienkové oslavy sa budú naďalej organizovať.

Z pozvaných hostí vystúpil člen predsedníctva Oblastného výboru SZPB vo Zvolene Dušan Šablatúra, ktorý pozdravil účastníkov pietneho aktu kladenia vencov a taktiež pripomenul túto dejinnú udalosť, na ktorú by sme nemali zabúdať,

čo vyplýva aj z našich úloh SZPB.

Na dôstojnom priebehu spomienkových osláv, ako už tradične, sa podieľali aj žiaci ZŠ s MŠ Krivec Hriňová, pod vedením pani riaditeľky školy Márie Paučovej, ktorí obohatili program recitáciou a spevom i vlastnou úvahou o oslobodení nášho mesta.

Atmosféru slávnostného podujatia spríjemnila aj miestna dychovka, ktorá okrem hymny Slovenskej republiky zahrála aj ďalšie skladby.

Význam spomienkového aktu bol obohatený slávnostným odovzďaním členských preukazov šiestim novoprijatým členom SZPB, čo je dobrý signál k tomu, aby naša organizácia úspešne rozvíjala svoju činnosť aj v ďalších obdobiach.

Štefan TRESTĀNSKÝ

Pohľad na účastníkov rokovania vo Svidníku.

Odbojár má rád knihy

Počas našej návštevy v Mestskej knižnici v Giraltovcích sme sa stretli s najstarším žijúcim účastníkom bojov proti fašizmu v meste Jánom Maťašom. Ako mladý vojak slovenskej armády prežil vojnu v bojoch na území Ruska, kde prebehol k Červenej armáde a počas formovania československej vojenskej jednotky sa stal vojacom 2. paradasantnej brigády pod velením generála Viesta. Ako parašutista a operátor rádiostanice bojoval v Rusku a Poľsku a bol vyslaný na pomoc SNP. V slovenských horách bojoval do konca vojny. Dnes takmer 91-ročný Ján Maťaš žije v rodných Giraltovcích. Aj keď mu zrak a hlavne sluch už neslúžia tak ako niekedy, veľmi rád chodí do

knižnice a číta knihy. V knižnici ho sprevádza syn Jozef, ktorý mu pomáha vyberať knihy.

S nadhľadom nám prezradil, že jeho otec veľmi rád číta denne milované knihy, ale len dopoludnia, pretože popoludní sú jeho oči už unavené. K jeho slovám sa pripojila aj vedúca Mestskej knižnice v Giraltovcích Anna Mitaľová, ktorá povedala, že Ján Maťaš je desiatky rokov jeden s najčastejších návštevníkov a čitateľov ich knižnice. V mesiaci knihy je to pekný príklad aj pre mladších, ako nestrácať vzťah k dobrým knihám. A to je odkaz vekom seniora, ale duchom bohatého a mysléním mladého človeka, odbojára Jána Maťaša z Giraltovciev.

František DŽALAI

Motivácia do ďalšej č

Členovia Oblastnej organizácie Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov vo Svidníku, do ktorej patria okresy Svidník a Stropkov, sa 27. februára zišli na slávnostnom, pracovnom plenárnom zasadnutí. Okrem členov Pléna a Predsedníctva ObIV SZPB vo Svidníku sa rokovania zúčastnili aj funkcionári ZO SZPB a hostia z okresov Svidník a Stropkov.

Rokovanie otvoril a viedol člen ÚR SZPB Ján Uhrík zo Stropkova. Medzi členmi a funkcionármi našej odbojárskej organizácie privítal aj vzácnych hostí. Primátora Svidníka Jána Holodňáka a primátora Giraltovciev Jána Rubisa. Obaja sú zároveň aj členmi SZPB. Zvlášť privítal

aj Teodora Gocza, člena ZO SZPB vo Svidníku, ktorý je občanom Poľska a žije neďaleko blízkej Dukly v dedine Zyn-dranowa. Slávnostný rámec zasadnutia vytvorili kultúrnym programom členovia v regióne známej a obľúbenej skupiny Tropar. Okrem členky výboru ZO SZPB vo Svidníku Anky

Vaňkovej v nej pôsobia Mária Lábiková a Miroslav Humeník. Toto teleso pravidelne vystupuje na rôznych podujatiach svidníckych odbojárrov.

Potom si prítomní vypočuli slávnostný príhovor predsedu ZO SZPB v Giraltovcích Františka Džalaia k 68. výročiu oslobodenia miest a obcí okresov Svidník a Stropkov. Hodnotiacu správu o činnosti oblastnej organizácie predniesol predseda ObIV SZPB Jozef Rodák, ktorý pripomenul najdôležitejšie akcie, ktoré pri-

Pomínajú si oslobodzovanie miest a obcí

Foto: eb

Foto: Pavol Gal'

Hriňovčania si pripomenuli oslobodenie mesta.

Foto: št

Obyvatelia Horného Gemera si pripomenuli príchod slobody.

Foto: fi

Ján Maťaš so synom Jozefom v Mestskej knižnici v Giraltovcich.

Foto: F. Džalaj

Dosiahli dobré výsledky

Zasadnutie ObIV SZPB v Spišskej Novej Vsi sa konalo 19. februára za prítomnosti primátora mesta Jána Volného. Po uvítaní predsedu OKRK Štefana Bajtoša a hostí a členov predsedníctva predsedu oblastného výboru Jozef Dovala predniesol program rokovania, ktorý bol zameraný najmä na plnenie záverov XV. zjazdu.

Správu predniesol tajomník ObIV SZPB Ján Dzurej. Konštatoval, že sa dosiahli dobré výsledky, najmä na úseku spolupráce so samosprávou s mestami Spišská N. Ves, Levoča, Krompachy a aj mnohými obcami. Poukázal aj na problémy v niektorých základných organizáciách – Spišské Vlchy, Spišské Podhradie, Gelnica, kde výbory nepracujú na požadovanej úrovni. Oblastná organizácia má vyše 500 členov, v roku 2012 bolo prijatých 20 nových, ale úbytok bol 18 členov. Príspevková morálka tiež nie je všade uspokojivá.

Dobrá spolupráca so závodmi, štátnou správou a samosprávou sa prejavuje pri organizovaní pietnych aktov. Treba vyzdvihnúť celoslovenské oslavy 100. výročia narodenia nášho rodáka, Hrdinu ZSSR a SNP kpt. Jána Nálepku, generála in memoriam, ktoré sa uskutočnili 19.–20. septembra 2012 v jeho rodnej obci pod záštitou MO SR, ÚR SZPB, a ObIV SZPB za spolupráce OÚ a PD Smižan.

ny. V rámci osláv sa uskutočnila bojová ukážka priamo v múzeu v Smižanoch.

Zasadnutie pokračovalo správou o finančnom hospodárení za minulý rok a bolo konštatované, že príjmová a výdavková časť rozpočtu bola splnená iba na 80 %. Oblastná organizácia si splnila všetky finančné záväzky. Tajomník ObIV informoval predsedníctvo o pripravovanom financovaní oblastných výborov, čo je však podmienené schválením dotácie MV SR.

Na záver rokovania predseda ObIV SZPB spolu s primátorom mesta odovzdali medailu M. R. Štefánika in memoriam matke Jána Vojtkovského. Bola to žena, ktorá po vstupe sovietskej ČA na územie Spišskej N. Vsi v roku 1945 kráčala v ústrety osloboditeľom so vztyčenou zástavou v ruke, keď ju zozadu zastrelil nemecký fašista. Jej syn Ján mal vtedy 11 rokov. Podrobne opísal túto udalosť a podal si prihlášku za člena do nášho zväzu.

Ján DZUREJ

tajomník ObIV SZPB Spišská N. Ves

Oslobodenie horného Gemera

V posledných januárových dňoch si občania a členovia základnej organizácie SZPB v Muráni pripomínali 68. výročie oslobodenia obcí v regióne horného Gemera.

Spomienkové stretnutie občanov pri pamätnej tabuli v obci Muránska Lehota, ktorého sa zúčastnil pamätník vojnových časov a dlhoročný člen ZO SZPB v Muráni František Fabo, sa konalo 26. januára. Spomienkové oslavy prebiehali toho istého dňa aj v obci Muránska Dlhá Lúka, kde sa zišli členovia, občania i starosta Marek Nosko. Po oslavách sa konala výročná členská schôdza. Významné ocenenie za dlhoročnú prácu v SZPB v regióne horného

Gemera bolo odovzdané Rudolfovi Krokavcovi. Ďalšie oslavy pokračovali 28. januára v obci Muráň.

Oslavy v Muráni prišli podporiť aj žiaci miestnej základnej školy, pričom najmladší účastníci osláv predniesli pozdravnú báseň. Aj po týchto oslavách sa konala výročná členská schôdza, na ktorej sa dostalo významné ocenenie za dlhoročnú prácu v SZPB v regióne horného Gemera Magdaléne Kováčovej.

František LUKÁŠ

Činnosti

pravili a ktorých sa zúčastnili členovia SZPB. Hovoril o sociálnej a zdravotnej činnosti a starostlivosti o našich členov, spočívajúcej hlavne v tom, že funkcionári ObIV a ZO SZPB ich navštevovali pri rôznych okrúhlych životných výročiach, a zaslúžilí odbojári a účastníci bojov za našu slobodu boli vyznamenaní rôznymi stupňami ocenení a medailami. Pretože podstatná časť členov je už vo vysokom veku a hlavne účastníci vojny nás postupne navždy opúšťajú, dôraz dáva SZPB na uctenie si ich pamiatky. Ocenil úctu

a vďaka priamym účastníkom bojov za našu slobodu, ktorí sú ešte medzi nami. V poslednom roku od minuloročného XV. zjazdu SZPB sa realizovali a plnia úlohy vyplývajúce z prijatých "Opatrení" po rokovaní najvyššieho orgánu nášho zväzu. Podduklianský kraj má bohatú tradíciu protifašistického boja a preto sa členovia zväzu aktívne zúčastňujú príprav, organizovania a priebehu rôznych spomienkových osláv pri príležitosti výročí SNP, KDO, tokajskej tragédie, oslobodenia regiónu i našej vlasti a konca 2. svetovej vojny. Členovia ZO SZPB v pôsobnosti oblastnej organizácie vo Svidníku sa aktívne podieľali na

objavovaní niektorých pozabudnutých pomníčkov a pamätníčkov na vojakov padlých vo vojne alebo tých, ktorí zahynuli po vojne pri odstraňovaní mín a rôznej munície na území podduklianskeho regiónu. Dnes sa o tieto miesta starajú a stretávajú sa pri nich, aby vzdali úctu padlým. Predseda ObIV vyslovil spokojnosť aj s tým, že sa postupne darí rozširovať rady odbojárskej organizácie v regióne o nových členov, kde začínajú prevažovať aj mladí ľudia, ktorí prinášajú do našej činnosti novú energiu a podnety. Okrem iných akcií a podujatí pripomenul aj dôležité pôsobenie medzi najmladšou generáciou.

Ocenil spoluprácu so školami a mimoškolskými zariadeniami, ktoré organizujú výchovné stretnutia s členmi SZPB a účastníkmi bojov za našu slobodu.

Prítomní si vypočuli aj správu o hospodárení za minulý rok a o rozpočte na rok 2013 prednesenú Michalom Fedorkom. S návrhom plánov činnosti a kalendárnych plánov zasadnutí Pléna, Predsedníctva ObV SZPB a jednotlivých komisií vystúpil tajomník ObV SZPB Mikuláš Žižák.

V diskusií vystupujúci hovorili o problémoch, s ktorými sa stretávajú, a o námetoch, a návrhoch ako ďalej pokračovať v rozvoji práce a aktivít nášho zväzu. Vďa-

ku za činnosť členom odbojárskej organizácie vo svojom diskusnom príspevku vyslovil aj primátor Svidníka J. Holodňák, ktorý ubezpečil, že si vážil a bude vážiť prácu členov SZPB a v rámci svojich možnosti im vždy bude v ich činnosti pomáhať. Rokovanie členov oblastnej organizácie SZPB vo Svidníku a prijaté uznesenie z neho prinieslo mnoho motivačných prvkov pre každého zo zúčastnených, ako aj pre všetkých členov oblastnej organizácie SZPB, ktoré sa stali povzbudením do práce v ďalšom období v činnosti našej protifašistickej spoločenskej organizácie.

František DŽALAJ

História, ktorá mrazí

Doba cára Ivana Hrozného a po ňom kniežacieho rodu Godunovcov (16.–17. storočie) bola nielen zložitá, ale aj protirečivá. V súvislosti s ňou sa vynárajú krvavé popravy bojarov, vstup ruských vojsk do Kazane (1552), Astrachánu, Polocka (1563) a Vendenu (1577). Pustošenie miest, usadlostí a dedín obávanými opričníkmi (zbor cárových dôverníkov, ktorý vytvoril cár Ivan Hrozný) trvalo osem rokov.

Bola to doba plná násilia, stredovekého despotizmu, decentralizácie krajiny a rozkrádania národného dôchodku, ktorá priviedla Rusko ku krachu. Kniežatá a cirkevní hodnostári nepohodlní cárovi boli likvidovaní alebo prinútení odísť do kláštorov, či do vyhnanstva. Zavládol teror, násilie, očierňovanie ľudí a udavačstvo. Zvrhľý a chorobne podozrievavý cár sa aj sám zúčastňoval na krvavých orgiách. V záchvate zúrivosti cár Ivan IV. smrteľne zranil svojho najstaršieho syna Ivana. Opričníci pustošili kaštiele a sídla bojarov. Popravili a umučili tisíce nevinných roľníkov a mešťanov. Preto opričníctvo v roku 1572 zrušili.

Lud doplatil na opričníctvo a stal sa otroky závislý na nových pánoch. Cárska a cirkevná moc potláčali v mestách

každú osvieteneckú myšlienku a spoločenské hnutie. Za vlády Borisa Godunova (1598–1605) sa zakazovalo sťahovať sa od jedného pána k druhému. Upevňovala sa tvrdá štátna moc. Utvorila sa vyššia národná cirkevná organizácia

strechami. Rozmohlo sa pevnostné staviteľstvo. Staviteľ Fiodor Koň obostaval Moskvu ešte jedným tzv. Bielym mestom. Andrej Čochov odliadol povestné Cárske delo. V Novgorode si postavili svoj Kremeľ (granitová sieň ruských cárov vykladaná polodrahokamami), v Pskove vyrástla Trojičná katedrála a stavali sa

Podnetom k povstaniu bol veľký hlad v rokoch 1601–1603. Vláda Borisa Godunova s ťažkosťami rozohnala odiedly ich vodcu Chlopka. Politické nezrovnalosti po smrti Godunova (1605) vyústili 17. mája 1606 do povstania. Vystúpenie prešibaného dobrodruha Grigorija Otrepieva, ktorý sa vydával za Dmitrija, syna Ivana Hrozného (Lžidimitrij), bolo impulzom k širokej vzbure roľníkov, kozákov a drobného služobníctva. Lžidimitrij rozdrvil rozptýlených bojarských vojvodcov a 20. júna 1605 vstúpil do Moskvy. Vyhlásil sa za cára. Vládol však nešikovne. Moskovčania proti nemu povstali, samozvanca zvrhli a moc prešla do rúk cára Vasilija Šujského (1606–1610).

Povstanie Ivana Bolotnikova malo za cieľ zabrať pôdu a nešetriť pánov. Povstalecké oddiely sa napokon premiestnili k Tule. Ale hlad a povodeň prinútili povstalcov, aby 10. októbra 1607 otvorili brány pevnosti cárovi. Zmučeného a oslepeného Bolotnikova deportovali do Kargopolu. Prvá sedliacka vojna sa skončila neúspechom. Bolotnikov však vyhlásil, že „čoskoro budem ja vás spútať a zašívam do medvedej kože“. Vo vojne popri ruskom roľníctve proti útlaku feudálov bojoval aj ľud Ukrajiny a Povolžia. **Gustáv STOPKA**

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Hrobka Godunovcov v Zagori.

Foto: archív gs

– cirkevný snem, ktorý v roku 1589 potvrdil prvého ruského patriarchu. Obrodzovala sa materiálna a duchovná kultúra, ktorá živila ľudovú tvorivosť. Skončila sa aj éra rukopisných kroník. 1. apríla 1564 diakon jedného z kremelských chrámov Ivan Fiodorov vytlačil prvú knihu „Apoštol“. Zväčšovanie územia krajiny podnietilo vznik kartografie. Vznikli mapy rozsiahlych území medzi Severným a Čiernym morom. Začali stavať chrámy s ihlanovitými

drevené pamätníky – chrámy a stavby v Kiži na Onežskom jazere. Tvorba umelcov školy Andreja Rubľova i Dionýzove maľby sú nerozlučne späté s maľbou fresiek a ikon. Bola kolonizovaná Sibír i oblasti na juhu Ruska a posilnené ruské pozície na Kaukaze a v Zakaukazsku. Vzástol význam zahraničného obchodu po Volge a cez Archangel'sk.

Na útlak od cárov, kniežat, bojarov a dvoranov odpovedali sediaci povstaním pod vedením I. I. Bolotnikova.

HISTORICKÝ KALENDÁR

9. marca

1939 – Začala sa rozsiahla vojensko-policijná akcia, ktorá vošla do histórie ako Homolov puč. Vojenský veliteľ Slovenska Bedřich Homola vyhlásil štátárium a prezident Emil Hácha suspendoval slovenskú autonómnu vládu na čele s Jozefom Tisom.

10. marca

1978 – Československý kozmonaut a účastník letu Sojuz 28 Vladimír Remek, ktorý pôsobil na orbitálnej vedeckovýskumnej stanici Salut 6-Sojuz 27, pristál na Zemi (Kazachstan).

11. marca

1939 – Emil Hácha vymenoval novú slovenskú sedemčlennú autonómnu vládu na čele s Karolom Sidorom.

13. marca

1939 – Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský rokovali v Berlíne s ministrom zahraničných vecí Joachimom von Ribbentropom a Adolfom Hitlerom. Na tomto stretnutí Hitler oboznámil Tisa s úmyslom obsadiť Čechy a ak Slováci nechcú byť obsadení tiež, majú okamžite

vyhlásiť samostatnosť, ktorú bude garantovať Nemecko. Tiso však odmietol vyhlásiť samostatnosť prostredníctvom nemeckého rozhlasu v Berlíne a ešte z Berlína požiadal vtedajšieho prezidenta ČSR Emila Hácha, aby na 14. marca zvolal poslancov Snemu Slovenskej krajiny na mimoriadne zasadnutie.

14. marca

1939 – Snem Slovenskej krajiny podporil vznik Slovenského štátu.

16. marca

1939 – Nacistický vodca Adolf Hitler a Emil Hácha podpísali v Prahe výnos o utvorení Protektorátu Čechy a Morava.

18. marca

1872 – Do prevádzky bola odovzdaná Košicko-bohumínska železnica.

20. marca

1488 – V Brne vyšlo prvé tlačené vydanie kroniky Jána z Turca (Turóciho kronika), ktorá je jedným z najvýznamnejších prameňov pre dejiny Slovenska a Uhorska.

Zdroj: TASR

pomoc: AILAT, ESTOV, BARMÁ.	odzobaj	Sabína, doma	minist. vnútra	staroger. mán	koz. agen. USA	grécke písmeno	nech, po česky	izraelské sídlo	1. časť tajničky	kujný prvok	franc. sídlo	Táilia, po česky
turkyňa (hist.)							asketa, po česky					
4. časť tajničky							patriaca Ivovi poníž (slovne)					
sibirsky veľtok			možno, snád rubídium				získal lovom nápor choroby					
starší názov Mjanmarska						semita skania				vetná skratka čas		
	dokončí robotu	prisvedčenie Shakesperov hrdina							O			
predložka			často pozdrav mladých					ruský súhlas plf, po česky			kruhy	arab. m. meno
Otylia, doma				školská kontrol. komisia skratka ovocia			český herec státni tech. inspekce					
smiechy (hovor.)							slov. olymp. výbor školská liga				symetrála starobab. mesto	
prvok značky pb						náš gen. v SNP vel. del. „Kosatec“						
3. časť tajničky								štát v Ázii				

Správne vylúštenie tajničky z č. 4 znie: **V januári svitla sloboda Košic.** Knihu posielame **Olge Kalamenovej do Senice.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Dievčatko stretne tehotnú pani a pýta sa jej: Teta, vy máte v bruchu bábätko?

Pani: Áno, mám.

Dievčatko: A máte ho rada?

Pani: Áno.

Dievčatko: Tak prečo ste ho zjedla?

* * *

Príde mladík za farárom sa vyspovedať. Po niekoľkých minútach spovede, sa farár na-

hnevá a mladíka opomenie: – Synu, ty sa nespovedáš, ty sa chvastáš!

* * *

Žabka sedí v blate na okraji močiara.

Príde k nej ježko a pýta sa: „Tak čo, aká je vodička?“

„Ty blbec pichľavý“, odvetí urazeným hlasom žabka, „ja tu sedím ako dáma, nie ako teplo-mer!“

Zdroj: Internet

Zemiaková placka po holandsky

Potrebuje: 1 veľký zemiak, 1 vajčko, koreniny (majoránka, čierne korenie, paprika), kúsok syra na strúhanie, olej, soľ.

Ako na to: Zemiak postrúhame na hrubom strúhadle, posolíme a pridáme koreniny podľa chuti. Všetko spolu premiešame. Na panvici rozohrejeme olej a zo zmesi urobíme placku. Pečieme na miernom ohni, kým nie je dozlatova usmažená.

Otočíme a na vrch rozklepneme vajčko, posolíme ho a poprášime mletou paprikou (pikantnou či sladkou podľa chuti), zasypeme syrom a opäť pomaly smažíme prikryté tak, aby sa vajčko urobilo na spôsob „volského“ oka. Po upečení vyberieme – prípadne osušíme prebytočný tuk kuchynskou papierovou utierkou, podávame s kečupom, tatarokou, zeleninou.

Zdroj: mb